

# ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΤΙΜΗ ΕΣΤΙΝ





# ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Εργοστάσια, Βιομηχανία, Τράπεζαι, Νομικά πρόσωπα, Δήμοι-Κοινοότητες . . . . Δραχ. 25.000

Εργατικά Κέντρα-Οργανώσεις 12.000

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Β' - ΤΕΥΧΟΣ 39 (150) - ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - ΓΡΑΦΕΙΑ : «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» - ΤΗΛ. 64.105 - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1948

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»	Επιστροφή στην πατρίδα.
ΚΩΝ. ΚΟΥΚΚΙΔΗ	Οί εργάτες πριν από το 1821.
ΠΑΝΟΥ ΣΠΑΛΑ	Τράτες στο Σαρωνικό.
ΤΙΤΟΥ ΑΙΝΕΙΑ	Με πηλό και με φωτιά.
ΔΗΜ. Κ. ΜΠΑΚΡΑΤΖΑ	Στά εργοστάσια άγγειοπλαστικής.
ΟΡΕΣΤΗ ΛΑΣΚΟΥ	Ημέρα ανθρώπου.
ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ	Η γεωργική πολιτική του Καποδίστρια.
ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ	Ελλάς—Βουλγαρία.
ΠΕΤΡΟΥ ΦΑΛΗΡΕΑ	Μιζέριες.
ΣΠΑΛ.	Τ' άνοιχτά χρώματα.
ΕΛΕΝΙΤΣΑ ΤΑΛΑΜΠΕΚΟΥ	Η «Συμφιλίωσις».
ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ	Τά άτυχήματα εργασίας.

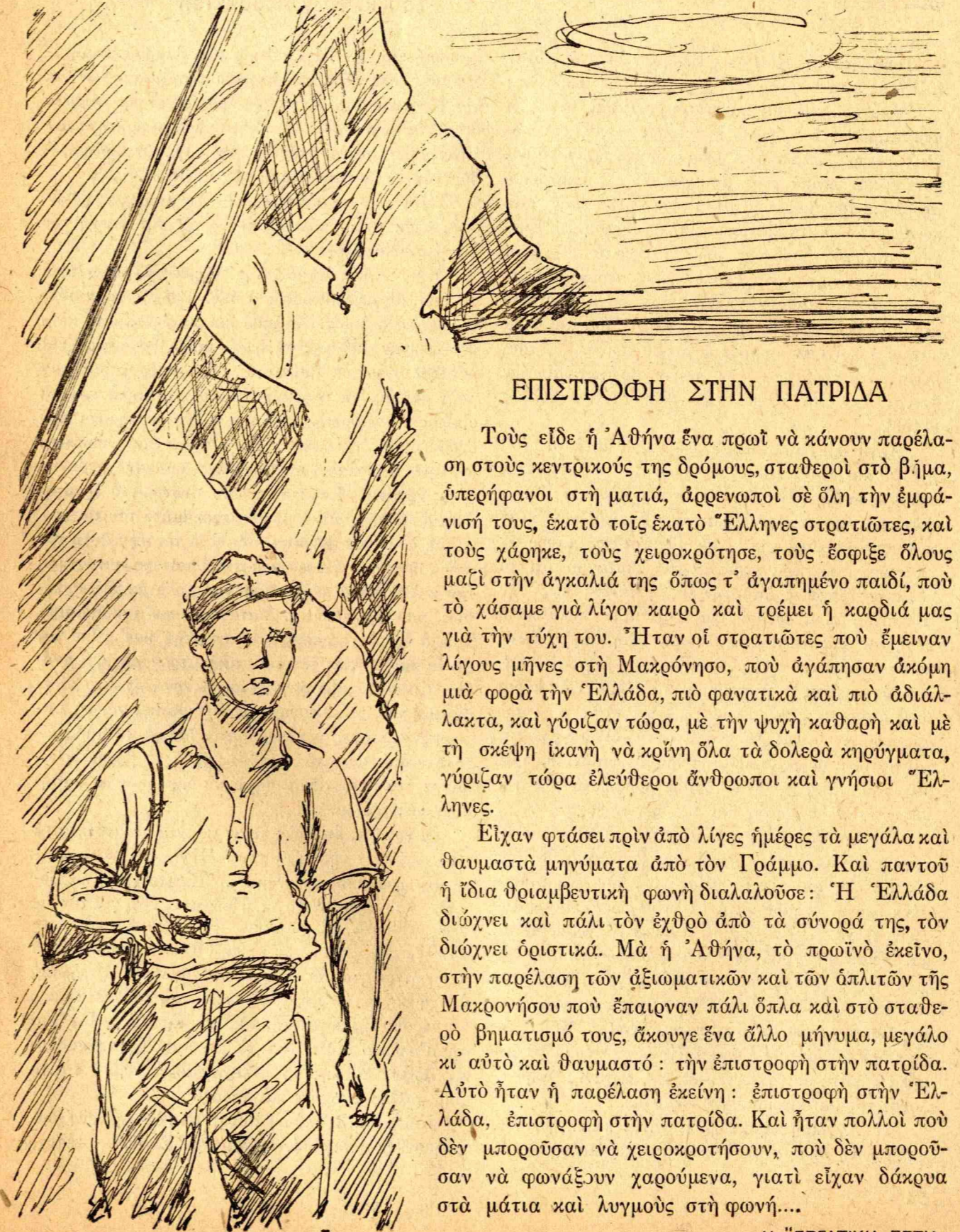
Ειδήσεις — Παιχνίδια

Το έξωφύλλο και τ' άλλα σκίτσα του τεύχους είναι του ζωγράφου  
κ. Ι. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 1.000

# ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Β' - ΑΡΙΘ. 3 (15) - ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1948



## ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Τους είδε ή Αθήνα ένα πρωί να κάνουν παρέλαση στους κεντρικούς της δρόμους, σταθεροί στο βήμα, υπερήφανοι στη ματιά, άρρενωποι σε όλη την εμφάνισή τους, εκατό τοίς εκατό Έλληνες στρατιώτες, και τους χάρηκε, τους χειροκρότησε, τους έσφιξε όλους μαζί στην άγκαλιά της όπως τ' αγαπημένο παιδί, που το χάσαμε για λίγον καιρό και τρέμει ή καρδιά μας για την τύχη του. Ήταν οί στρατιώτες που έμειναν λίγους μήνες στη Μακρόνησο, που αγάπησαν ακόμη μιá φορά την Ελλάδα, πιδ φανατικά και πιδ αδιάλλακτα, και γύριζαν τώρα, με την ψυχή καθαρή και με τη σκέψη ικανή να κρίνη όλα τὰ δολερά κηρύγματα, γύριζαν τώρα ελεύθεροι άνθρωποι και γνήσιοι Έλληνες.

Είχαν φτάσει πριν από λίγες ήμέρες τὰ μεγάλα και θαυμαστά μηνύματα από τον Γράμμο. Και παντού ή ίδια θριαμβευτική φωνή διαλαλούσε: Η Ελλάδα διώχνει και πάλι τον έχθρο από τὰ σύνορά της, τον διώχνει οριστικά. Μά ή Αθήνα, τὸ πρωϊνό εκείνο, στην παρέλαση τών αξιωματικῶν και τών άπλιτῶν της Μακρονήσου που έπαιρναν πάλι όπλα και στο σταθερό βηματισμό τους, άκουγε ένα άλλο μήνυμα, μεγάλο κι' αυτό και θαυμαστό: την επιστροφή στην πατρίδα. Αυτό ήταν ή παρέλαση εκείνη: επιστροφή στην Ελλάδα, επιστροφή στην πατρίδα. Και ήταν πολλοί που δεν μπορούσαν να χειροκροτήσουν, που δεν μπορούσαν να φωνάξουν χαρούμενα, γιατί είχαν δάκρυα στα μάτια και λυγμούς στη φωνή...

Η "ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ"





Ἕλληνες καὶ ξένοι

## Οἱ ἐργάτες πρὶν ἀπὸ τὸ 1821

Τοῦ κ. Κων. Κουκκίδη



Ποιά ἦταν ἡ θέση τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν, ὅταν ἡ Ἑλλάς ἐξοῦσε κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν Τούρκων;

Ἐπέφεραν βέβαια καὶ αὐτοὶ ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι συμπατριῶτες των, γιατί ἡ πατρίδα τους ἦταν ὑποδουλωμένη. Ἀλλὰ πῶς ἐξοῦσαν, ἐτρέφονταν, ἀμείβονταν καὶ γενικά πῶς ἀντίκρουζαν τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημά τους καὶ ποιά θέση εἶχαν μέσα στὴν τότε κοινωνία; Γιὰ μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν ὑπάρχουν σήμερα ἀρκετὰ στοιχεῖα. Ὅσοι ἐξιστόρησαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη περιορίστηκαν νὰ διαπραγματευθοῦν ποικίλες πολιτικές, οικονομικές καὶ κοινωνικές ἀπόψεις τῆς ἐποχῆς των καὶ ἀφήκαν ἀδιευκρίνιστο τὸ τότε ἐργατικὸ πρόβλημα, τουλάχιστο τὸ πρόβλημα τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἄλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453).

Ἀργότερα ὅμως καὶ συγκεκριμένα κατὰ τὸ 1700 ἢ 1750 καὶ στοὺς νεωτέρους χρόνους ἐμφανίζονται πιά ἀρκετὰ δεδομένα τῆς Ἑλληνικῆς ἐργατικῆς ζωῆς. Αὐτὰ μᾶς ἐπιτρέπουν τώρα νὰ σχηματίσουμε μιὰν πολὺ σαφῆ εἰκόνα τῆς. Ἔτσι μάλιστα πού μπορούμε νὰ ποῦμε ἀπὸ τώρα χωρὶς κανένα δισταγμὸ ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐργάτες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἕως τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, κατεῖχαν μιὰν πολὺ καλὴν θέση καὶ μάλιστα πολὺ καλύτερη θέση καὶ ἀπὸ ἐκείνη ὅπου ἐξοῦσαν τότε οἱ ἐργάτες τῶν μεγάλων κρατῶν, ὅπως εἶναι ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Τὸ πρῶγμα ἴσως φαίνεται κάπως περίεργο, ἀλλὰ τὰ κείμενα πού μᾶς ἀφήσαν ἐπὶ τὸ θέμα αὐτὸ οἱ συγγραφεῖς καὶ μάλιστα οἱ ξένοι εἶναι πολὺ διαφωτιστικά, προκειμένου νὰ γίνῃ ἕνας ὀρθὸς παραλληλισμὸς τῆς θέσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ξένων ἐργατῶν.

Γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος αὐτοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξιστορηθῇ πρῶτα πῶς ἐξοῦσαν οἱ ἐργάτες τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν μνημονευομένη ἐποχὴ, δηλαδὴ κατὰ τὰ 1750 ἕως τὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ διδακτικὴ, γιατί τότε ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἀρχισε τὶς ἐφευρέσεις του καὶ τὴν μεγάλη παραγωγὴ καὶ ἀπὸ τὴν αἰτία αὐτὴ ἐδημιούργησε σιγά-σιγά τὸ μεγάλο ἐργατικὸ πλῆθος στὶς πολιτείες. Ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις ἐσυντελεῖτο στὸν κόσμον μὲ μεγάλα βήματα καὶ ἡ κυριαρχία τῆς μηχανῆς ἐπροκαλοῦσε τὸν καταμερισμὸ τῆς ἐργασίας.

Ἡ Ἀγγλικὴ βαμβακοβιομηχανία κατέκτησε τότε τὴν πρώτην θέση στὴν Εὐρώπῃ μὲ τὶς διαδοχικὰ τε-

λειοποιήσεις τῆς. Ἡ Γαλλικὴ πάλι βαμβακοβιομηχανία τότε ἐπερνοῦσε τὴν περίοδο τῶν ἀποπειρῶν γιὰ τὴν ἐξάρτυσή της. Μετέφερε κρυφὰ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία δείγματα ἀργαλειῶν. Ἄλλ' ἦταν ὑποχρεωμένη ν' ἀντιμετωπίζη συχνὰ στάσεις τῶν ἐργατῶν πού ἐφοβοῦνταν τὸν συναγωνισμὸ τῶν μηχανῶν.

Τέλος εἶδε τὸ σύστημα τῶν μηχανῶν νὰ θριαμβεύη μέσα στοὺς κόλπους τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος.

Οἱ συνθήκες, λοιπόν, τῆς ζωῆς τῶν ἐργατῶν τόσο στὴν Μ. Βρετανία ὅσο καὶ στὴν Γαλλία ἦσαν τότε ἐξαιρετικὰ σκληρές. Χωρικοὶ καὶ βιοτέχνες κατὰ πλῆθῃ ἔφευγαν ἀπὸ τὴν γῆ ἢ τὸ μικρὸ ἐργαστήρι καὶ μεταβάλλονταν σὲ μισθωτούς. Οἱ ὄρες ἐργασίας ἦσαν πολὺ μακρές, τὰ μεροκάματα πολὺ χαμηλά καὶ τὰ οἰκήματα ἀνεπαρκῆ. Ἐπὶ πλέον δύο συστήματα πού ὀνομάζονται Ἀγγλικά «τῶν σύστημ» καὶ «σουίτικ» ἐπροκαλοῦσαν μεγάλες φθορὰς ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες. Κατὰ τὸ πρῶτο σύστημα ὁ ἐργάτης ἀγόραζε ὑποχρεωτικὰ μὲ τὸ μεροκάματό του τὰ παντοειδῆ σ' αὐτὸν χρήσιμα εἶδη ἀπὸ τὸν ἐργοδότη του πού τοῦ τὰ πουλοῦσε μέσα στὸ ἰδιαίτερο κατάστημά του καὶ μάλιστα στὴν τιμὴ, τὴν πολὺ ἀκριβῆ συνήθως, πού ἤθελε αὐτός. Κατὰ τὸ «σουίτικ» πάλι ὁ ἐργοδότης, πληρώνοντας στὴν κατ' οἶκο ἐργασία τοῦ ἐργάτη ἐξευτελιστικὰ μεροκάματα, ἐγίνονταν αἰτία ν' ἀποστραγγίζεται ὁ ἐργάτης ἀπὸ κάθε δυνάμη του, γιατί ἐργαζόταν ὑπερβολικά γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἕνα ὑποφερτὸ μεροκάματο. Μικρὰ παιδιὰ ἐργαζόνταν ἀπὸ τὶς 6 τὸ πρωῖ ἕως τὶς 7 τὸ βράδυ, κλεισμένα στὰ ἐργοστάσια, χωρὶς τὸ δικαίωμα νὰ καθήσουν σὲ καρέκλα.

Οἱ ἐργάτες ἔτσι δὲν εἶχαν καμμιά δυνατότητα νὰ καλυτερέψουν τὴν τύχη τους. Ἡ ἀπεργία ἐπιμωρεῖτο αὐστηρὰ ἀπὸ τοὺς νόμους. Ἐπειτα ἔμεναν ἐβδομάδες καὶ μῆνες ἀνεργοί. Πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὸν σιδερένιον αἰῶνα τῆς ἱστορίας τῆς ἐργασίας, ἀπὸ τὸ 1760 ἕως τὸ 1850, πού εἶναι ἡ ἀπαισία περίοδος, ἡ σκληρότερη γιὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν ἐργάτη. Ἡ ἠρωϊκὴ ἐποχὴ ἔκαμε τὴν ἐμφάνισή της σὲ μιὰ λυσσαλέα πάλῃ ἐκ μέρους τῆς ἐργατικῆς τάξεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας. Μόλις ἀπὸ τὸ 1820 καὶ ἀργότερα ἀκόμη ἀρχισε ἡ ψήφισις φιλεργατικῶν νόμων ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀπεργίες καὶ ταραχές.

Καὶ τώρα ἄς ἔλθουμε στὴν ἴδια ἐποχὴ πού ἔχομε μνημονεύσει παραπάνω. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐποχὴ

αὐτὴ παρουσιάζεται ἐξαιρετικὰ σπουδαία γιατί τότε τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα ὀδηγούμενον ἀπὸ μόνες τὶς δυνάμεις ἐπέτυχε νὰ καταρτίσῃ καὶ νὰ ἐφαρμόσῃ μιὰν ἰδιαίτερα ἱκανοποιητικὴ λύση τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος πού πολλοὶ συγγραφεῖς καὶ ξεχωριστὰ οἱ ξένοι τὴν ὀνόμασαν «νέο Ἑλληνικὸ θαῦμα».

Ἄλλ' ὑπῆρχαν τότε ἀρκετοὶ Ἕλληνες ἐργάτες ὅστε νὰ δημιουργηθῇ κοινωνικὸ ζήτημα; Ἀσφαλῶς ὁ ἐργατικὸς κόσμος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ εἶναι τόσο πολυπληθὴς ὅσον ἀργότερα, ὅποτε ἀρχισε ἡ μεγάλη βιομηχανία νὰ κάμῃ τὴν ἐμφάνισή της. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μνημονευομένη ἐποχὴ, ὅποτε ἡ αὐτονομία ἦταν τὸ κύριον χαρακτηριστικὸ τῆς Ἑλληνικῆς οικονομίας, τὰ ἐργατικὰ χέρια ἦσαν ἀρκετὰ γιὰ ν' ἀποτελέσῃ ἡ διάθεσή των ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἕνα πρόβλημα πού ἐχρειαζόταν τὴ λύση του.

Τί συνέβαινε ὅμως τότε κατὰ τὸ ξεκίνημα μᾶς ἐπιχειρήσεως; Καὶ ποιά λύση ἐδινόταν στὸ ἐργατικὸ πρόβλημα; Μόλις λοιπὸν συγκεντρώνονταν κεφάλαια καὶ μ' αὐτὰ ἀναλαμβάνονταν μιὰ ἐπιχείρησις μ' εὐρὸν πεδίο δράσεως, ὅ,τι προέκυπτεν ὡς κέρδος δὲν ἐπῆγαινε στὸ ταμεῖο τῶν ἐργοδοτῶν ἀποκλειστικά. Ἐμοιραζόταν καὶ στοὺς ἐργάτες ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος καὶ τὴν ἀποδοτικότητα τῆς ἐργασίας τους. Παντοῦ ὅπου ἰδρύνονταν τέτοιες μεγάλες ἐπιχειρήσεις, οἱ ἐργάτες ἐγίνονταν μεριδιούχοι στὰ κέρδη. Στὸ κεφάλαιον κανενὸς δὲν ἐρχόταν ἡ ἰδέα ὅτι ἔπρεπε τὸ κεφάλαιον νὰ πάρῃ προνομιοῦχα θέση κατὰ τὴν κατανομὴ τοῦ κέρδους.

Τὸ σύστημα αὐτὸ ἐλειτούργησεν πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση παντοῦ ὅπου ἐσημειώθηκε μικρὴ ἢ μεγάλη συγκέντρωσις κεφαλαίων.

Τὸ πνεῦμα τοῦ συστήματος ἀποδείχθηκε τόσο ριζωμένον στὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων ὅστε τὸ ἐφάρμοζαν παντοῦ ὅπου ἐξοῦσαν—ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἕως τὸ Ἴόνιον Πέλαγος καὶ ἀπὸ τὴν τότε Ἑλληνικὴν περιοχὴ τοῦ βορρᾶ μὲ ἀφετηρίαν τὴν Φιλιππούπολη ἕως τὴν Πελοπόννησον.

Ἀξιωματικὸν ἐπιχειρήσεις τοῦ εἶδους αὐτοῦ ὑπῆρξαν πολλές. Σπουδαιότερες ἀπὸ ὅλες ἦσαν τὰ Μαδεμοχώρια τῆς Χαλκιδικῆς, οἱ Ναυτικοὶ συνεταιρισμοί, οἱ πιστωτικὲς συντεχνίες καὶ οἱ συντροφίαι τῆς Θεσσαλίας καὶ πρὸ παντὸς τ' Ἀμπελάκια. Στὴν κομόπολη αὐτὴ ἐλειτούργησε ἡ Κοινὴ Συντροφία, ἡ ὁποία ἐσημείωσε τὴν δράση της σ' ὅλην τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπῃ μ' ἔδρα τὴν Βιέννην, στὴν Ἀγγλία, στὴ Μικρὰ Ἀσία, στὴ Γαλλία, στὴ Ρωσσία καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν Νότιον Ἀμερικήν.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος γιὰ τὴν ζωὴ τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ θέση ἐκείνων πού ἐξοῦσαν στ' Ἀμπελά-

κια ἦταν κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ ἐκείνη τῶν ξένων ἐργατῶν πού περιγράψαμε παραπάνω.

Οἱ Ἀμπελακιῶτες ἐργάτες δὲν ἀντιμετώπιζαν τὰ βάσανα τῶν σκληρῶν νόμων τῆς μισθωτῆς ἐργασίας. Ἐπαιρναν ἀμοιβὴ δίκαια καὶ ἀναλογικὴ μὲ τὴν ἐργασία τους καὶ τοὺς καρποὺς τῆς Συντροφίαις. Ἀπελάμβαναν ἴση μεταχείριση ὅπως καὶ οἱ χρηματοδότες. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ τῆς γεννωμένης τότε ἀστικῆς τάξεως δὲν ἐστοχάσθησαν καθόλου ν' ἀποστερήσουν τὸν ἐργάτη ἀπὸ τὸν μόχθον τοῦ χρησιμοποιοῦντας δόλια συστήματα, ὅπως ἦσαν στὴν Γαλλία καὶ τὴν Ἀγγλία τὸ «τῶν σύστημ» καὶ τὸ «σουίτικ» σύστημ». Ἐθεωροῦσαν δίκαιο ὅχι νὰ κάμουν κτήματα τὸ σύνολον τῶν κερδῶν ἀλλὰ νὰ θίξουν μονάχα ἕνα τόκον ἀπὸ τὰ κεφάλαιά των καὶ νὰ πάρουν καὶ αὐτοὶ τὸ μεριδίον τους ἀπὸ τὰ κέρδη.

Εἶχαν ἀποδεχθῆ γιὰ θεμέλια τῆς συντροφίαις τῶν τὴν ἀλληλοβοήθεια καὶ τὴν ἀλληλεγγύην. Ἦσαν διαποτισμένοι βαθειὰ ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Τὰ καταστατικά των καθὼς καὶ ἡ ἀλληλογραφία των διαποικίλλονταν ἀπὸ εὐαγγελικὰ ρητά. «Καὶ οἱ εὐαγγελικοὶ νόμοι, ἔλεγε π. χ. τὸ καταστατικὸ τῶν Ἀμπελακίων, καὶ οἱ ἠθικοὶ δεσμοὶ μᾶς παρασταίνοσι τὸ στερεὸν καὶ ἀκράδαντον τῆς ἐνότητος καὶ ὁμονοίας. Καλοῦμεν κάθε ἀδελφὸν ἡμῶν διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ ἀπολαύσῃ τῆς κοινῆς τραπέζης καὶ ἀδελφότητος, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν εὐτυχίαν ταύτην τὸ προσήκον ἔνδυμα, ὃ μὲν εὐπορῶν τὸ μεταδοτικὸν καὶ φιλάδελφον, ὃ δὲ ἀπορῶν τὸ ὑπομονητικόν, τὸ εὐπειθές, τὸ κατὰ πάντα ὑπῆκοον καὶ τὴν προσήκουσαν ἀσφάλειαν. Τοῦτο γίνεται κατὰ θεῖον καὶ δίκαιον λόγον, εὐδούλε, ἐπ' ὀλίγα ἢς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω. Παρακαλοῦμεν τὸν παροχέα τῶν ἀγαθῶν Θεὸν νὰ πέμψῃ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ ἐνοικήσῃ ἐν ἡμῖν».

Οἱ Ἀμπελακιῶτες ἔτσι ἐφανερόνονταν ποτισμένοι μὲ θερησκευτικὸ πνεῦμα καὶ ἔκαμναν ἐπακριβῆ ἐφαρμογὴν τοῦ στίχου τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς των.

Τὰ κέρδη τους ἦσαν μεγάλα. Καὶ μ' αὐτὰ ἐπρόκεισαν τὴν πατρίδα τους μὲ διάφορα ἰδρύματα πού ἦσαν χρήσιμα ὅχι μονάχα γιὰ τοὺς μεγάλους συνεταίρους τῆς Κοινῆς Συντροφίαις, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἐργάτες πού ἦσαν μικροὶ μεριδιούχοι. Ἔτσι ἔκτισαν ἕνα μεγάλο σχολεῖο στ' Ἀμπελάκια, διευθυνόμενον ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἦσαν ὁ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρος, ὁ Γρηγόριος Κωνσταντῆς, ὁ ἱστορικὸς Κ. Κούμας, ὁ λεξιμογράφος Ἀνθίμος Γαζής. Σχολεῖα μικρότερα δὲν ἔλειπαν ἐπίσης στ' Ἀμπελάκια. Βιβλιοθήκες ὀργανώθηκαν ἀκόμη καὶ στίς γειτονικὰς κομοπόλεις. Ἐνα νοσοκομεῖο ἐλειτούργησε στ' Ἀμπελάκια. Μιὰ ὑγειονομικὴ ὑπηρεσία, πού τὴν ἐκτελοῦσαν γιατροὶ σπουδασμένοι στὸ ἐξωτερικόν, ἐσημείωσε τὴν δράση της στὴν ὑπαίθρου τὴν



πιό απόκεντρο. Και το σπουδαιότερο από όλα είναι ότι οργανώθηκε ένα ταμείο προνοίας, ή «Κάσσα των φτωχών», για τους εργάτες που έδοκίμαζαν τα πλήγματα της ανεργίας.

Έτσι οι Αμπελακιώτες εργάτες, σίγουροι για την δίκαιη αμοιβή, εργαζόνταν στα βαφέια σαν ένα κοπάδι μελισσάκια σε μια κυψέλη και δεν εγνωρίζαν καθόλου τα ελαττώματα και τις σκοτοῦρες που προκαλεί η όκηρία. Απελάμβαναν υγεία και αγνότητα καρδιών. Είχαν την ευχαρίστηση αποτυπωμένη επάνω στις φυσιογνωμίες των και ένα παρουσιαστικό γεμάτο άνεση.

Αλλά πώς ελειτουροῦσε η Κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων που παρουσίασε ένα έργο, αληθινά όνειρευτο για την εποχή εκείνη; Αξίζει να εκτεθῆ ἔστω και συνοπτικά το θέμα αυτό. Τ' Αμπελάκια είναι μια κομόπολη επάνω στ' απότομα βράχια του Κισσάβου της Θεσσαλίας. Προικισμένη μ' άφθονα και κρύα νερά δεσπόζει επάνω από την κοιλάδα των Τεμπών που την διασχίζει ο Πηνειός ποταμός.

Σε τι όφειλεται η μεγάλη ευημερία που απέκτησε κατά την μακρινή εκείνη εποχή; Σε δυο κύρια γεγονότα. Το ένα είναι η κατασκευή βαμβακονημάτων και ο κόκκινος χρωματισμός των με ριζάρι και το άλλο είναι η λειτουργία της δραστηριωτάτης Κοινής Συντροφιάς των.

Στην κατασκευή των βαμβακονημάτων οι Αμπελακιώτες είχαν τα πρωτεία σ' όλην την Ευρώπη. Ήταν τόσο επιδέξιοι βαφείς των κόκκινων νημάτων που έδίδαν και τους Γάλλους στο Μονπελιέ, στη Ρουάν και σ' άλλα μέρη. Οι ίδιοι οι Γάλλοι ανεγνώρισαν την υπεροχή των Ελληνικών νηματοργείων που ελειτουροῦσαν στ' Αμπελάκια, τη Λάρισα, τα Φάρσαλα, τη Ραψάνη και τον Τύρναβο.

Οι Αμπελακιώτες και οι γυναίκες των εκλλιεργοῦσαν την βαφική χρωστική ουσία, το ριζάρι, εκλωθαν, ελεύκαιναν, έβαφαν το βαμβάκι και το έφτιαναν κουβάρια κι' έπειτα μπάλλες. Έστειλαν κατόπι το εμπόρευσμά των με καραβάνια στο έξωτερικό. Είχαν ένα γενικό αντιπρόσωπο στη Βιέννη και άλλους αντιπροσώπους στα Γιάννινα, στη Θεσσαλονίκη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Βουδαπέστη, στην Τεργέστη, στη Λειψία, στη Δρέσδη, στη Λυών, στο Αμβούργο, στην Όδησσο, στο Κισνόβιο, στη Ρουάν, στο Αμστερντάμ και σε διάφορες πόλεις της Αγίας.

Την εποχή της ευημερίας ελειτουρήσαν 24 φάμπρικες και έφτιαναν τη χρονιά 3000 μπάλλες βαμμένο νήμα.

Όλοι οι ξένοι περιηγητές που έπερασαν τότε από τ' Αμπελάκια έγραψαν πολύ ένθουσιαστικά για δ,τι είδαν στη μικρή Θεσσαλική κομόπολη. Ο Φελίξ ντε Μπωζούρ, που ήταν πρόξενος της Γαλλίας

στη Θεσσαλονίκη, έγραψε στο 'Υπουργείο των Έξωτερικών της Γαλλίας: Τ' Αμπελάκια με την δραστηριότητά τους μοιάζουν περισσότερο μιὰ Όλλανδική κομόπολη παρά ένα τουρκικό χωριό (ως γνωστό, η Θεσσαλία ήταν τότε Τουρκική). Ο δικός μας Ζαχαρίας Παπαντωνίου έγραψε επάνω στο ίδιο θέμα τα εξής: «Έδω άλλαξε το κύτταρο των Ελλήνων. Έξη χιλιάδες ρωμηοί, άντρες, γυναίκες και παιδιά, έζησαν εδώ προ εκατόν πενήντα χρόνων χωρίς να φαγωθούν, δημιουργοί και συνεταιροί της πρώτης και τελειότερης Συνεργατικής του κόσμου, δασκάλοι των οικονομολόγων, των φιλοσόφων, των ιεροκλήρων, δασκάλοι του ίδιου του Φουριέ, αυτοί οι Θεσσαλοί χωριάτες. Μεγαλύτερο έργο της ειρήνης δεν έχει να δείξη ο νέος Έλληνισμός. Είναι ο άθλος της Θεσσαλίας. Έργο που καμιά πολιτισμένη κοινωνία δεν το είχε αποτολήσει ως εκεί που περνοῦσε σαν όνειρο στα βιβλία των ουτοπιστών. Απέγαντι στον Όλυμπο που ύψωσε στις κορφές του την ήθικη άδιαφορία, τη φαγωμάρα των θεών, τον πόλεμο, το εγκλημα μαζί με το όρατο, ο ταπεινός Κισσάβος, χάρις στους νεότερους Θεσσαλούς, καλλιέργησε και πραγματοποίησε το πιο δύσκολο απ' όλα, την αδελφωσύνη».

Ο Γάλλος Φρανσουά Μπουλανζέ, αρχιτέκτονας της Ελληνικής Κυβερνήσεως κατά την εποχή του Όθωνος (σύμφωνα με τα σχέδιά του εκτίσθηκε, ως γνωστόν, η παλαιά Βουλή και ξανακτίσθηκε η ερειπωμένη εκκλησία του Αγίου Νικολάου Αθηνών), μέλος της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών και συγγραφέας έργου με τον τίτλο «Αμπελάκια» (1875), συνεπάρθηκε από τέτοιο ένθουσιασμό που έγραψε το 1847 στον τότε πρωθυπουργό Ιωάννη Κωλέττη μακρόατη επιστολή και του έλεγε ότι αυτός ως πρωθυπουργός έπρεπε να εμπνευσθῆ από τ' Αμπελάκια και να επιδιώξη την εφαρμογή του συστήματος στην Ελλάδα. Επρόσθεσε συνάμα ότι οι Έλληνες δεν έχουν ανάγκη ν' ακολουθήσουν κανένα ξένο κοινωνικό σύστημα καθόσον οι ίδιοι είναι σε θέση να δώσουν το πρώτο παράδειγμα για να παρασύρουν ολόκληρη την ανθρωπότητα σε νέα πιο ευτυχισμένα πεπρωμένα».

Αλλά θα εχρειάζονταν πάρα πολλές σελίδες για την αναδημοσίευση των ύμνων που αφιέρωσαν οι Έλληνες, αλλά προ παντός οι ξένοι συγγραφείς στο θαῦμα των Αμπελακίων.

Και τώρα ιδού ποιός ήταν ο τρόπος της κατανομής των κερδών, αναμφισβήτητα πολύ πρωτότυπος, τουλάχιστον για την τότε εποχή.

Στην αρχή αφαιρούσαν από τα κέρδη την τιμή αγοράς του σταριού για τους φτωχούς, τους φόρους, τα έξοδα του νοσοκομείου, των σχολείων, των δρόμων, των βιβλιοθηκών, του Ιατρείου, των εκκλησιών,

της Κάσσης των φτωχών, τα νοίκια και τα έξοδα του μαγαζιού και τους τόκους των κεφαλαίων.

Έπειτα έκαμναν την κατανομή των κερδών μεταξύ των συνεταιρών, μεγάλων και μικρών, ανάλογα με την ποσότητα και την ποιότητα του παραδομένου στο μαγαζι εμπορεύματος. Οι χωρίς κεφάλαιο εργάτες ήταν κι' αυτοί συνεταιροί. Επαιρναν δηλαδή μιὰ απόδειξη όπου εσημειωνόταν ο αριθμός των ημερών που εργασθηκαν.

Διαιρούσαν, λοιπόν, το υπόλοιπο των κερδών από τον συνολικό αριθμό των εργασίμων ημερών όλης της συντροφιάς. Το πηλίκο που προέκυπτε αντιπροσώπευε την μέση αξία κάθε εργασίμης ημέρας και ο εργάτης της κατηγορίας αυτής ελάμβανε ένα ποσό αντιπροσωπευόμενο από το πηλίκο αυτό πολλαπλασιασμένο με τον αριθμό των εργασίμων ημερών του, όπως αυτός ήταν σημειωμένος επάνω στα γραμμάτια που εξέδιδαν οι επιθεωρητές.

Η συντροφιά των Αμπελακίων έπρόκοψε τόσον πολύ που είχε κατατεθειμένα στην Τράπεζα της Βιέννης 20 εκατομμύρια φράγκα, ποσό μυθικό για την εποχή εκείνη.

Η συντροφιά των Αμπελακίων που ιδρύθηκε το 1760 (ακριβής χρονολογία δεν υπάρχει) διαλύθηκε το 1811 από διάφορα αίτια—την πτώχευση της Τράπεζας της Βιέννης, την έπιδρομή του Αλή Πασά και από άλλα αίτια.

Το ίδιο περίπου συνεργατικό σύστημα εφαρμοζόταν τότε και στα καράβια. Και αυτό επέτρεψε να γίνουν την εποχή εκείνη πολλά καράβια, τα οποία εχρησιμοποιήθηκαν κατόπι στην Ελληνική Επανάσταση εναντίον των Τούρκων. Ίδου πώς ελειτουρήσε το σύστημα αυτό: Οι πλοίαρχοι συνεταιρίζονταν με ναῦτες, ξυλουργούς, schoινοποιούς, ξυλεμπόρους και προμηθευτές άλλων υλικών και έναυπηγοῦσαν καράβια. Συγκεκριμένα έκαμναν εκτίμηση όλου του υλικού καθώς και των εργατικών. Έπειτα η αξία (ιδιοκτησία) του καραβιού μοιραζόταν σε όκτώ μεσοτέταρτα (ή όκτώ όγδοα). Κατόπι καθέναν από τους προμηθευτές κεφαλαίου και υλικών επαιρναν ως ιδιοκτησία του ένα, δυο ή περισσότερα μεσοτέταρτα (ή όγδοα) ανάλογα με την αξία που πρόσφερε.

Αλλά τα κέρδη εμοιραζόνταν κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Στο καράβι, δηλαδή σ' όλους που πρόσφεραν από κάτι για την ναυπήγησή του (20 ή 30 πρόσω-

πα: τεχνίτες, έμποροι, παπάδες, εργάτες που είχαν καταβάλει δ,τι άπεταμίευσαν για τον σχηματισμό του κεφαλαίου, αντιπροσωπευόμενου με μεταβιβα-

Μερίδια	10
Στόν πλοίαρχο	3
Στόν λογιστή	2
Στους δύο άρχιναῦτες	4
Στόν μάγειρο	2
Στόν καθένα από τους 4 καλύτερους ναῦτες από 1 1/2 μερίδα	6
Στόν καθένα από από τους 30 ναῦτες από 1 μερίδα	30
Από μισή μερίδα στόν καθένα από τους 4 μούτσους	2
Αποθεματικό για χῆρες και όρφανά	4
Σύνολο μερίδια	70

Το σύστημα αυτό ελειτουρήσε θαυμάσια σ' όλες τις ελληνικές παράλιες πόλεις. Και επέτρεψε στους Έλληνες ν' αποκτήσουν μεγάλο έμπορικό στόλο.

Αλλά το ίδιο σύστημα εφαρμόσθηκε και σ' άλλες έπιχειρήσεις και τότε και εφαρμόζεται ακόμη και τώρα. Έξόν από εκείνες που εμνημονεύσαμε στην αρχή—τα Μαδεμοχώρια, πρέπει να προστεθούν ακόμη και οι ακόλουθες: το μιτάτο, το παραδιάρικο, οι σεμπριές, το κοινάτο, το τσελιγγάτο, οι ταπητουργικοί συνεταιρισμοί, οι θεατρικοί συνεταιρισμοί, οι σπογγαλιευτικοί συνεταιρισμοί, οι συνεταιρισμοί των ψαράδων, το παρασπόρι, η βοϊδοκαματιά που είναι όλοι λαϊκοί συνεταιριστικοί θεσμοί, πρωτόγονοι ή έξελιγμένοι και που αποδείχνουν πόσο βαθειά είναι ριζωμένο στόν Ελληνικό λαό το συνεργατικό σύστημα όπως ελειτουρήσε θαυμάσια στ' Αμπελάκια και στους ναυτικούς συνεταιρισμούς.

Οι Έλληνες εργάτες έτσι δεν έπερασαν την δυσκολη και τραχειά ζωή που έδοκίμασαν οι Ευρωπαίοι συνάδελφοί των πριν από την Ελληνική Επανάσταση. Οι Έλληνες εργάτες την έδοκίμασαν αρκετά άργότερα, όταν η βιομηχανία εξαπλώθηκε σιγά-σιγά σ' όλην την Ελλάδα. Για τους Έλληνες εργάτες τότε εσημειώθηκε ο σιδερένιος αιώνας της ιστορίας των. Γι' αυτούς άρχισε καλύτερη τύχη, έπειτα, πολύ άργά. Πραγματικά μόλις κατά το 1910 άρχισαν να θεσπίζονται νομοθετικά μέτρα για την καλύτερευση της τύχης των.

ΚΩΝ. ΚΟΥΚΚΙΔΗΣ  
Διδάκτωρ της Νομικής Σχολής Παρισίων







Ένω αρχίζει το ψάρεμα

## Τράτες στο Σαρωνικό

Του κ. Πάνου Σπάλα



Ένα πρωινό, στον ήσυχο ακόμη και γαληνεμένο Σαρωνικό, με τις πρώτες φθινοπωρινές ύποψιες και με τους πρώτους αβέβαιους ατμούς μιας ελαφράς ομίχλης που σκεπάζει τη μουντή επιφάνεια των νερών, εμφανίζει πάντα μια σκηνοθεσία της φύσεως πολύ γοητευτική, αλλά και πολύ ενδιαφέρουσα.

Και πρώτα - πρώτα η αποσυμφόρηση των αγκώνων απ' τους απειροπληθείς παραθεριστές που την επέβαλαν αναγκαστικά οι πρώτες ασημόλευκες γάζες π' αρχίζουν να σπάζουν τη γαλάζια κι' απέραντη φωτεινή μονοτονία του αττικού ουρανού, το μικρομα των ημερών κ' η πρώτη θολούρα του φθινοπώρου που αρχισε να δίνει τον τόνο της στη γαλανή έκταση, υπογραμμίζουν μιαν αλλαγή που θάρθη για να μεταβάλει την όψη των πραγμάτων. Οι άνθρωποι αφίνουν σιγά - σιγά την ξένοιαστη καλοκαιρινή ζωή τους κι' όχι με κάποια λύπη. Οι γιαλοί θα μένουν έρημοι για λίγο και θα ξανάβρουν την προτερινή τους γαλήνη. Μά κάποιον άλλο μόνιμο και παλιό τους γνώριμο, θ' αρχίσουν—αρχισαν κιόλας—να τους επισκέπτονται. Είναι οι ψαράδες, οι συμπαθητικοί και πολυύμητοι ιεροφάντες του Σαρωνικού, που αντίθετα μ' ό,τι συμβαίνει με όλους τους άλλους που φεύγουν, αυτοί τρίβουν τα χέρια τους από χαρά. Οι πρώτες φθινοπωρινές ανησυχίες αποτελούν γι' αυτούς χαρμόσινα προμηνύματα. Η σαρδελλίνα σε λίγο θα πλημμυρίσει το Σαρωνικό. Αρχισε κιόλας να έρχεται σε κοπάδια για να γονιμοποίηση, αφήνοντας τ' ανοικτά θαλάσσια ρεύματα της Μεσογείου που της εμποδίζουν την εκπλήρωση της φυσικής της αυτής υποχρέωσης. Η γκίνα του καλοκαιριού, λοιπόν, πάει περίπατο. Αρχίζει η εποχή της τράτας κ' οι τρατάρηδες ετοιμάζουν τις εξορμήσεις τους στους διάφορους όρμίσκους της μυριοκέντητης δαντέλλας των αττικών αγκώνων.

Αλλ' ως τους παρακολουθήσουμε στην επίμονη δουλειά τους. Απ' τα χαράματα ήταν πούρθαν—δυο ώρες νύχτα είχαν ξεκινήσει απ' το Τουρκολίμανο—με την ψαροπούλα τους κι' άραξαν στην απόμερη ακρογιαλιά. Η ψαροπούλα, με τα δικτά κουπιά της, τους έδωσε φτερά. Και νάτους τώρα—μια δημιουργία από δαύτους—που ετοιμάζουν τα σύνεργά τους. Σε λίγη ώρα ο μικρός όρμος έκλεισε. Ρίχτηκε η τράτα κ' η θάλασσα γέμισε από φελλούς και βαρελάκια σε μια μισοστρόγγυλη έκταση μισού μιλίου.

Υστερα απ' τη διαδικασία αυτή, οι τρατάρηδες

βγήκαν με την ψαροπούλα τους στην άμμουδιά για το καλάρισμα. Ο ήλιος έχει βγή πια κι' έχει ύψωθι πολύ... Τους παρακολουθούμε μ' ενδιαφέρον και πραγματικά τους θαυμάζουμε.

Περνούνε τους κρόκους, τους δένουν με τα σκοινιά της τράτας κι' αρχίζουν να τραβούν άργα, ρυθμικά, άγκομαχώντας, χωρισμένοι σε δυο ομάδες. Η δουλειά τους είναι ξεθεωτική. Μουσικέμενοι απ' τον ιδρώτα τραβούν πρώτα τα σκοινιά—κάπου χίλια μέτρα μάκρος—κι' έπειτα τα «μαννά». Κάνουν μικρά βήματα, μετρομένα προς τα πίσω κι' έπειτα, οι τελευταίοι προς τη στεριά, ξαναγυρίζουν προς την άμμουδιά, πιάνουν πάλι το σκοινί και βοηθούν στο ανάσυρμα των δικτυών, ρίχνοντας το κορμί τους προς τα πίσω. Οι κινήσεις των γενικά, είναι απόλυτα συνταιριασμένες με το ρυθμό που προϋποθέτει η δουλειά τους. Σπουδάσαν πούθενά μήπως αυτά τα πράγματα; Δεν βαρύνεστε, τα ξέρουν από το γεννησιμό τους... Και επί τέλους!... Έπειτα από πολλές αγωνιώδεις προσπάθειες εμφανίζονται οι πρώτες σηματοδότες να κοντόζυγώνουν. Λίγο ακόμα, κ' οι τρατάρηδες, βουτηγμένοι ως τα γόνατα, σιγοτραβούν με προσοχή, για να μη σπάσει απ' το βάρος, η δικτυοσακούλα. Τα ψαροκόφια κουβαλιούνται δίπλα κ' η πρώτη φθινοπωρινή καλάδα αρχίζει ν' αδειάζει μέσα τους. Ψάρια λογίων—λογίων ανακατωμένα με φύκια, με μέδουσες, με κλάρες, με πορφύρες και θαλασσόχορτο. Συγκαταβατική ανάμειξη του άρχοντικού μπαρμπουνιού, της ασημόχρυσης συναγρίδας, του κοκκινόχρυσου λεθρινιού και του άσχημομούρη λούτσου με τη σουβλερή μύτη της φτωχής μαριδούλας, του... όπλοφορούντος άστακού και της... λαοκρατικής σαρδέλλας. Και ξεχωρίζουν ανάμεσα στον ανασυρθέντα απ' το βυθό ενάλιο θησαυρό και μερικά χταπόδια, λίγες σουπιές, κάμποσα μικροσκοπικά καλαμαράκια κι' ένα πλήθος από γαριδούλες που με αγωνία χορεύουν μέσα στα κοφίνια τον ύστατο χορό του θανάτου...

Η πρώτη καλάδα ήταν πλούσια. Τα ψαροκόφια αδειάζουν στην κουβέρτα του καϊκιού και το ξεδιάλεγμα των ψαριών αρχίζει σύγχρονα σχεδόν με το ξεψάρισμα των δικτυών που κάνουν οι παραγωγοί των τρατάρηδων. Σε λίγο τα αγαθά αυτά της θάλασσας, θα διαλαλούνται από τους ψαράδες και στα πιά μακρυσμένα συνοικιακά δρομάκια της Αθήνας.

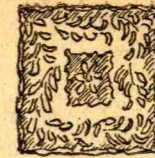
ΠΑΝΟΣ ΣΠΑΛΑΣ



Παλιές και νέες τέχνες

## Με πηλό και με φωτιά

Του κ. Τίτου Αίνεϊα



Η περιγραφή αυτή, όπως και η άμεσως επόμενη με τον τίτλο «Στά εργοστάσια Άγγειοπλαστικής», δίνουν την εικόνα της ίδιας δουλειάς. Θελήσαμε έτσι ν' αφήσουμε τους άναγνώστες να δουν πώς το ίδιο πράγμα, το ίδιο επάγγελμα, οι ίδιοι άνθρωποι μπορούν να εξετασθούν, να εκτιμηθούν και γα παρουσιασθούν με διαφορετικούς τρόπους, και να καταλάβουν τι αξία έχει η άτομική πρωτοβουλία.

Η "ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ.

Μια εικόνα παρμένη απ' το τελευταίο σ' εξέλιξη ελληνικό εργοστάσιο έξευγενισμένων ειδών άγγειοπλαστικής, θα μās οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα για το χαρακτήρα και την εξέλιξη της πανάρχαιας αυτής τέχνης.

Ο εργάτης δίνει γρήγορη κυκλική κίνηση με το πόδι στον άπλο ξύλινο ποδότορνο του κι' ένω περιστρέφεται ο πηλός που είναι προσαρμοσμένος στο δίσκο του τόρνου, με τα χέρια και με την κίνηση, δίνει μορφή στο πήλινο δημιούργημα.

Απλή και ήρεμη η δημιουργία. Κι' ο τρόπος, πανάρχαιος. Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο, με την περιστροφική κίνηση του πηλού και με το επιδέξιο χέρι του εργάτη, δημιουργούνται τα πήλινα σκεύη από την κλασική αρχαιότητα ως σήμερα. Γιατί ο πηλός πρέπει με άργο ρυθμό να δουλευτή. Γι' αυτό κι' η άγγειοπλαστική δεν μπορεί ν' ακολουθήσει τον γρήγορο ρυθμό της σημερινής μηχανικής παραγωγής, που άρχίζει βάνανσα κι' ανεξέλεγκτα την πρώτη ύλη κι' άνάμεσα στη γρήγορη κίνηση της μεταλλικής μηχανής, τη μεταμορφώνει μ' εκπληκτική ταχύτητα σε έτοιμο αγαθό.

Στην κάθε μηχανή του άγγειοπλαστείου κι' ο εργάτης. Την κάθε μεταμόρφωση του πηλίνου, το εργατικό χέρι θα την φροντίσει, ήρεμα, με δίχως νεύρα και βιασύνη.

Όπου μπορούμε, βέβαια, ν' αυξήσουμε το ρυθμό της παραγωγής, χωρίς... να διαμαρτυρηθι ο πηλός, θα το επιδιώξουμε. Και πάλι, όμως, δε θα προσθέσουμε παρά λίγα πράγματα στη λιτότητα του άγγειοπλαστείου. Λίγα καλούπια για σχήματα, που δε μπορούν να δημιουργηθούν εύκολα μόνο με το χέρι. Μά και σ' αυτά το χέρι του εργάτη θα φροντίσει να γεμισθούν με ρευστό πηλό, που θα τον περιμένουμε ώρες κι' ώρες να στερεοποιηθι, χωρίς να μπορούμε να... εκβιάσουμε άπότομα την πήξη του. Ακόμη, μπορούμε την κυκλική κίνηση του τόρνου, να τη δώσουμε με τη μηχανή. Αλλά για να δημιουργήσουμε πήλινα της σειράς. Για τα φροντισμένα, για τα καλλιτεχνικότερα, πούναι μαζί χρήσιμα

αντικείμενα αλλά κι' έργα τέχνης, πάλι στον ποδοκίνητο τόρνο του ειδικευμένου εργάτη θα καταφύγουμε.

Μιλήσαμε ακόμη για κυκλική κίνηση του πηλού. Θα τόχετε προσέξει: Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του κάθε πήλινου είναι πάντοτε σχεδόν, η καμπύλη. Την δημιουργεί ακριβώς αυτή η κυκλική κίνηση του τόρνου, που περιστρέφει τον πηλό. Και τα χυτά ακόμη πήλινα, που λείπει αυτή η κίνηση, ακολουθώντας τη μοίρα του πηλού, πούναι συνυφασμένη με τον κύκλο, έχουν κι' αυτά για χαρακτηριστικό γνώρισμα σχήμα γύρω από την καμπύλη...

\*\*

Η κλίμακα εξέλιξεως του πήλινου ποιοτικά, αρχίζει από τα βαθυκόκκινα γνωστά φτηνά πήλινα και καταλήγει στην στιλπνή και δίχως πόρους πορσελάνη.

Σε ποιά σημείο της εξελικτικής αυτής κλίμακας βρίσκεται η Έλληνική άγγειοπλαστική; Ακριβώς στα πρόθυρα της πορσελάνης. Μέσα σε λίγα χρόνια περάσαμε στάδια που στην Εύρωπη χροιάστηκαν αιώνες παράδοσης και προσπάθειας για να ξεπεραστούν. Από τα έγχρωμα πήλινα τα άπλά, από τα κτρινόλευκα Φαβεντιανά, τα φαγιάνς (Φαβεντιανά, από τόνομα της Ιταλικής πόλης Φαέντσα, περίφημη για τα τέτοιου είδους πήλινα), για να δημιουργήσουμε την ήμιπορσελάνη. Τα τελειότερα λοιπόν ελληνικά πήλινα—του Κεραμεικού αΐφνης—είναι από ήμιπορσελάνη. Τι θα χροιαστή ακριβώς να φτάσουμε στην πορσελάνη; Όχι μηχανικές τελειοποιήσεις. Αυτές μπορούν να γίνουν. Αλλά ειδικευμένοι και με μακρόχρονη πείρα εργάτες, εργάτες με παράθεια να δημιουργήσουμε την ελληνική μας πορσελάνη. Είδαμε τα έργα που αρχίζουν: Στοές 120 μέτρων που θα γίνουν φούρνοι με ύψηλή ένταση φωτιάς ηλεκτρικής, που χροιάζεται ο πηλός για να μεταμορφωθι σε τέλεια πορσελάνη. Μόλις τέσσερες δεκαετίες (απ' το 1900) χροιάστηκαν σ' ένα εργοστάσιο για να δημιουργήσουν εργάτες—ιεροφάντες της τέχνης τους και ξε-



λικτικά να τους κάνουν, εργατές σε λίγο πορσελάνης.

\* \*

Το μυστικό για να δημιουργηθῆ λευκό το πήλινο κι' όχι να παρουσιάσῃ μιὰ χρώση σ' ὅλες τις διαβαθμίσεις τοῦ κόκκινου, εἶναι νὰ διωχτῆ ἀπὸ τὸ χῶμα πὸν θὰ γίνῃ πηλός, τὸ σίδηρο! Τὰ κοκκινόχρωμα φτηνὰ πῆλινα (τσουκάλες, σωλῆνες, κεραμίδια), εἶναι λίγο σιδηρένια! Χῶμα πὸν ἔχει μόλις 1% μέσα σίδηρο, χρωματίζει τὸν πηλό. Καὶ τὰ κοινὰ πῆλινα ἔχουν 8 καὶ 9%! Ἄλλο μυστικό, γιὰ νὰ γίνῃ στιλπνό, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ σπάῃ εὐκόλα, εἶναι νὰ διώξουμε ἀπ' τὸν πηλό τὴν ἄμμο καὶ τὸν ἀέρα.

Ἀποφεύγουμε τὸ σίδηρο, διαλέγοντας χῶματα πὸν δὲν τὸν περιέχουν. Πλένουμε αὐτὰ τὰ χῶματα κι' ἀφίνομε νὰ κατασταλάξῃ ἡ ἄμμος, πὸν ἔχει μεγαλύτερο εἰδικὸ βάρος.

Τὸν ἀέρα τὸν διώχνουμε συνθλίβοντας τὸν πηλό με μηχανήματα.

Χῶμα κατάλληλο, εἶναι τὸ χῶμα τῆς Μήλου, πὸν περιέχει, ἂν γίνῃ τὸ χαρμάνι πὸν πρέπει, ἀργίλιο, πυρίτιο καὶ ἀλάλια. Γιὰ νὰ γίνῃ τὸ χῶμα τῆς Μήλου πηλός θὰ δουλευτῆ σὲ μηχανές. Εἶναι μιὰ ἐπεξεργασία πὸν μπορεί νὰ γίνῃ ἔτσι κι' ἄλλοιως, με τὸν ἕνα τρόπο καὶ με τὸν ἄλλο, ἀλλὰ με τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα. Ὁ ἔτοιμος πηλός νὰ εἶναι εὐκολόπλαστος, χωρὶς νὰ σπάῃ, λευκός, με δίχως σίδηρο μέσα του, δίχως ἀέρα καὶ ἄμμο.

Μὲ τρεῖς τρόπους μπορεί νὰ γίνῃ ἕνα πῆλινο ἀντικείμενο. Τορνευτό, χυτὸ σὲ καλούπια καὶ πρессαριστό. Πρессαριστὰ γίνονται φτηνὰ πῆλινα, ὅπως πλάκες, τοῦβλα κλπ. Ὁ πηλός σπρώχνεται σ' ἕνα μετάλλιο καλούπι καὶ παίρνει τὴ μορφή του.

Τὰ τορνευτὰ πῆλινα καὶ τὰ χυτὰ εἶναι ἐκεῖνα, πὸν θ' ἀπασχολήσουν μιὰ βιομηχανία, πὸν μαζί με τὴ χρησιμότητα προσθέτει καὶ αἰσθητικὴ στὰ δημιουργήματά της.

Στὸν τόρνο, ὅπως περιστρέφεται ὁ πηλός κυκλι-

κὰ ἀποκτᾷ μαζί με τὴ φυγόκεντρο δύναμη πάντοτε, σχῆμα γύρω ἀπὸ τὸ κυκλικό. Τὸ χέρι τοῦ ἐργάτη δίνει τὴ μορφή πὸν πρέπει στὸν πηλό, πὸν στριφογυρίζει κι' αὐτορυθμίζει καὶ τὸ πάχος τῶν τοιχωμάτων τοῦ ἀγγείου. Ὅπως παίρνει τὸ σχῆμα ἀγγείου —π.χ. ἀμφορέα—τὸ ὀλόκληρο χέρι, ὅσο προχωρεῖ τὸ σχῆμα, δουλεύει μόνο με τὰ δάχτυλα καὶ δημιουργεῖ τὴν κοιλότητα τοῦ δοχείου ἐπιδέξια ὡς πὸν νὰ φθάσῃ στὸ στόμιο τοῦ δοχείου. Μπορεῖ ὁμως νὰ προσαρμόσουμε στὸν τόρνο ἕνα γύψινο καλούπι πὸν ἔχει ἀνάγλυφη τὴ μορφή τοῦ ἀντικειμένου πὸν θέ-



λουμε νὰ δημιουργήσουμε, π.χ. τὴ μορφή ἑνὸς πιάτου τοποθετημένου ἀνάποδα. Προσαρμόζουμε τὸν πηλό πάνω στὴν ἀνάποδη μορφή τοῦ πιάτου. Ἐτσι τὸ πιάτο πήρε τὴν ἐσωτερικὴ του μορφή. Τὴν ἔξωτε ρι κὴ θὰ τὴν δώσῃ ἕνας μοχλός πὸν, ὅπως γυρίζει τὸ καλούπι με τὸ γύψο,

προσαρμόζεται στὴν ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ πιάτου. Ὁ μοχλός ἔχει ἐγκοπὲς τέτοιες στὸ σημεῖο ἐπαφῆς του με τὸν πηλό, πὸν δίνουν με τὴν περιστροφή τὴ μορφή τοῦ πιάτου. Μὲ σχεδὸν παρόμοιο τρόπο, με γύψινο καλούπι καὶ μοχλό με ἐγκοπὲς, θὰ γίνῃ τὸ φλυτζάνι τοῦ καφέ, τοῦ τσαγιοῦ κτλ.

Στὰ χυτὰ ὑπάρχει πάντοτε τὸ καλούπι κι' ὁ πηλός ἐδῶ εἶναι ρευστός. Ἐδῶ ἐκμεταλλευόμεθα μιὰ ιδιότητα τοῦ γύψινου καλουπιῦ: Νὰ τραβᾷ με τὴν ἀπορροφητικὴ δύναμη πὸν ἔχει τὸν πηλό, χωρὶς καὶ νὰ τὸν κολλᾷ ἐπάνω του. Ἄν ἔχουμε π.χ. μιὰ στάμνα γύψινη (καλούπι) καὶ τὴ γιομίσουμε ρευστὸ πηλό ὡς ἀπάνω, σιγὰ-σιγὰ ὁ πηλός πὸν εἶναι κοντὰ στὰ τοιχώματα τοῦ γύψινου δοχείου ἀρχίζει νὰ στερεοποιεῖται κάνοντας μιὰ κρούστα ἀπὸ πηλό. Ὅσο τὸν ἀφίνομε τόσο καὶ θὰ στερεοποιεῖται, ὡς πὸν φυσικὰ ὅλος ὁ πηλός θὰ γίνῃ στερεός. Μὰ δὲν τὸν ἀφίνομε: μόλις πάρει τὸ σχῆμα τοῦ δοχείου, ἀνοίγουμε τὸ κάτω μέρος (πάτο) τοῦ γύψινου δοχείου καὶ ὁ πηλός πὸν δὲν ἔχει πῆξει, τρέχει ἔξω. Τὸ γύψινο δοχεῖο—καλούπι, εἶναι διχοτομημένο. Τὸ χω-

ρίζομε στὰ δύο του μέρη καὶ νὰ μέσα του ἔτοιμο καὶ κοίλο τὸ πῆλινο δοχεῖο. Δὲν ἔχομε, παρὰ νὰ τοῦ βουλώσουμε τὸ κάτω μέρος εὐκόλα. Ἐτσι γίνονται τὰ χυτὰ πὸν ἔχουν κοίλο ἐσωτερικό.

\* \*

Κολλᾷμε στὰ πῆλινα, πὸν θέλουν, χερούλια, ἀφοῦ τ' ἀφίσομε σιγὰ-σιγὰ νὰ στεγνώσουν τελείως κι' ὕστερα τὰ πᾶμε γιὰ τὸ πρῶτο τους ψήσιμο στὸ φούρνο.

Ὅλα τὰ ἔτοιμασμένα πῆλινα ἀντικείμενα, πὸν στέγνωσαν στὸν ἀτμοσφαιρικὸ ἀέρα (ἢ στὸ θερμὸ τοῦ ξηραντηρίου, ἂν εἶναι χειμῶνας), θὰ μποῦν μέσα σὲ ἄλλα μεγάλα πῆλινα δοχεῖα, τὰ πυροδοχεῖα. Τὰ πυροδοχεῖα, πὸν εἶναι σὰν μεγάλες χύτρες, γεμάτα ἀπὸ ἄψητα πῆλινα θὰ μποῦν στὸ φούρνο, ἕνα ἐπάνω στὸ ἄλλο, ὥστε νὰ σχηματίζουν στοίβες ψηλές, ὅσο σχεδὸν καὶ τὸ ὕψος τοῦ φούρνου. Τὸ σημεῖο πὸν ἀκουμπᾷ τὸ ἕνα με τὸ ἄλλο πυροδοχεῖο, θὰ χρηστῆ με πηλό γιὰ νὰ μὴ μαυρίσουν με τὸν καπνὸ τῆς φωτιᾶς τὰ ἄψητα πῆλινα. Ὅταν γιομίσῃ με στοίβες ἀπὸ πυροδοχεῖα ὁ φούρνος, χτίζεται ἡ πόρτα του καλά, με τοῦβλα καὶ με λάσπη κι' ἀρχίζει νὰ δουλεύῃ μέσα ἡ φωτιά, πὸν φθάνει τοὺς 1200-1250 βαθμούς, τριάντα ὥρες. Μετὰ τὸ πρῶτο ψήσιμο τὰ πῆλινα, βγαίνουν λευκά, ἀλλὰ χωρὶς νᾶναι καὶ στιλπνά.

Μετὰ τὸ πρῶτο ψήσιμο τὰ πῆλινα ἀντικείμενα θὰ πᾶνε στὸ καλλιτεχνικὸ τμήμα γιὰ νὰ ζωγραφιστοῦν πάνω τους, ὄχι με στάμπες, ἀλλὰ ὑπομονητικὰ ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ζωγράφου, διακοσμητικὲς ζωγραφίες. Ὁ κάθε ζωγράφος δὲν εἶναι κατάλληλος γι' αὐτὲς τις διακοσμήσεις. Τὰ χῶματα δὲν εἶναι τὰ κοινὰ χῶματα, ἀλλὰ μεταλλοξειδία πὸν θ' ἀντέξουν στὴ φωτιά. Κι' ἀκόμη, ὁ ζωγράφος ζωγραφίζοντας, φαντάζεται τὴν εἰκόνα πὸν θὰ παρουσιαστῆ ὅταν βγῆ ἀπὸ τὸ δεύτερο ψήσιμο. Γιὰ τὴν ἡ φωτιά θὰ κἀνῃ διαφορετικὰ τὰ χῶματα. Ἐτσι ὁ ζωγράφος π.χ. ζωγραφίζει μιὰν ἀπίθανη κόκκινη θάλασσα ἢ μιὰ κίτρινη μορφή ἀνθρώπου πὸν με τὴν ἐπίδραση τῆς φωτιᾶς, θὰ γίνουν, γαλανὴ θάλασσα κι' ὠχρόλευκη μορφή! Κάθε λοιπὸν ζωγραφιστὸ πῆλινο, εἶναι ἕνα χειροποίητο ἔργο τέχνης. Ὅταν ζωγραφιστοῦν με διάφορες παραστάσεις, ὅλα τὰ πῆλινα θὰ βουτηχτοῦν σ' ἕνα ὑγρὸ ὅπου ἔχει διαλυθεῖ σκόνη ἀπὸ γυαλί, θὰ μποῦν πάλι στὰ πυροδοχεῖα καὶ θὰ ψηθοῦν γιὰ δευτέρη φορά. Στὸ δεύτερο ψήσιμο τὸ ἐπίχρῖσμα τοῦ γυαλιοῦ θὰ ἀποκρυσταλλωθῆ καὶ τὸ πῆλινο θὰ βγῆ στιλπνό, δίχως πόρους, ἔχοντας κάτω ἀπ' τὸ ἐπίχρῖσμα τοῦ γυαλιοῦ τὴ ζωγραφία του με τὰ φυσιολογικά της χῶματα, ἔτοιμο πιά νὰ δοθῆ στὴν κατανάλωσι, δίνοντας μαζί με τὴ χρησιμότητα καὶ τὴν αἰσθητικὴ χαρὰ κι' ἱκανοποίηση, στὸν ἀνθρώπο.

ΤΙΤΟΣ ΑΙΝΕΙΑΣ

## Στὰ ἐργοστάσια ἀγγειοπλαστικῆς

Τοῦ κ. Δημ. Κ. Μπακρατζᾶ

Ἡ Ἀγγειοπλαστικὴ εἶναι μιὰ ἀπ' τις ἀρχαιότερες τέχνες τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Κοινωνιολογία μᾶς λέει, πὸς μόνον ἴσως ἡ τέχνη κατασκευῆς ὄπλων καὶ κοπτικῶν εργαλείων ἀπὸ σκληροὺς λίθους καὶ ξύλα, καὶ ἡ τέχνη κατασκευῆς ἐνδυμασιῶν, ὡς καὶ κάποια ὑποτυπῶδης οἰκοδομικῆ, εἶναι πιθανὸ νὰ προηγήθηκαν τῆς Ἀγγειοπλαστικῆς.

Βέβαιο εἶναι, πὸς ὁ πρωτόγονος ἀνθρώπος, ἐνοίωσε κάποτε τὴν ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀγγεῖα, ὅταν ἀκόμη βρισκότανε στὰ πρῶτα βήματα τοῦ πολιτισμοῦ του. Τὰ πρῶτα ἀγγεῖα πὸν χρησιμοποίησε ὁ ἀνθρώπος εἴτανε λίθινα, ξύλινα ἢ ἀπὸ δέρματα ζῶων.

Ἡ ἐπινοήση τῆς κατασκευῆς ἀγγείων ἀπὸ πηλό, ὀφείλεται κυρίως στὴν παρατηρητικὴτητα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος διέκρινε κάποτε ὅτι ὁ τυχαῖος πηλός πὸν βρέθηκε στὴ θράκα του, ἀπόκτησε ἐνδιαφέροντα ἀντοχὴ καὶ σκληρότητα σὰν ψῆθηκε.

Αὐτὸ θὰ συνέβηκε σίγουρα, κατὰ τὴν ἱστορία

πάντοτε, ὅταν ὁ ἀνθρώπος εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ χρησιμοποιεῖ συστηματικὰ τὴ φωτιά γιὰ νὰ ψήνει τις τροφές του καὶ νὰ θερμαίνεται.

Μὲ τὴν Ἀγγειοπλαστικὴ ὁ ἀνθρώπος ἔκανε ἀναμφίβολα τὸ πρῶτο μεγάλο βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ του. Τὸ πῆλινο ἀγγεῖο εἶναι ἡ πρώτη μεγάλη ἐπιτυχία, τὸ πρῶτο ἐντελῶς νέο πράγμα, πὸν δημιούργησε ὕστερα ἀπὸ παρατήρηση καὶ σκέψη.

Κι' ὅλα τοῦτα ἔδω, χωρὶς νὰ ἔχει κανένα πρότυπο, ἔστω καὶ ὑποτυπῶδες νὰ τοῦ προσφέρει ἔτοιμο ἢ φύση, καὶ κατὰ τὸν καιρὸ μάλιστα πὸν οὔτε τεχνικὰ μέσα διέθετε ὁ ἀνθρώπος, οὔτε γνώσεις, ἀλλ' οὔτε καὶ καμμιά πείρα.

Ἡ εὐκολία τῆς κατασκευῆς καὶ ἡ εὐχερῆς ἀπόκτηση τῆς πρώτης ὕλης, ἔφερε πολὺ γρήγορα τὴν ἐξάπλωση τῆς ἀγγειοπλαστικῆς σ' ὅλο τὸν κόσμον, καὶ τὴν εὐρύτατη χρησιμοποίηση ἀγγείων ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς.



Ἡ μετέπειτα ἀνακάλυψη τῆς μεταλλουργίας, ὑαλοουργίας κ.λ.π. δὲν μπόρεσαν κι' ὡς τὰ σήμερα ἀκόμη νὰ μειώσουν τὴν ἐξάπλωση τῆς ἀγγειοπλαστικῆς. Γιατὶ τὰ πῆλινα ἀγγεῖα ἀποδείχτηκαν κι' ὡς σήμερα ἀκόμη πολὺ πιὸ πρακτικώτερα, ἀλλὰ καὶ πολὺ οἰκονομικώτερα ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα.

Κι' ἄρχισε πιά ἀπὸ τὴν παμπάλαια ἐκείνη ἐποχὴ, μέσα στοὺς γύρους τῶν χιλιάδων χρόνων ἢ σύνδεση τῆς ἀγγειοπλαστικῆς μετὰ τὴ γενικώτερη ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ του τόσον στενά, ὥστε νὰ ξεθάβωνται καὶ νὰ ἐξετάζονται ἀγγεῖα παλαιωτάτων ἐποχῶν, κι' ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς διακόσμησής τους νὰ συμπεραίνεται ἡ διανοητικὴ ἀνάπτυξη κι' ὁ σταθμὸς τῆς ἐξέλιξης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ καθαρῶς Ἑλληνικὴ Τέχνη τῆς ἀγγειοπλαστικῆς ἀναπτύχθηκε μετὰ τὴν περίοδο τοῦ σάλου ποὺ προξένησε στὴν Ἑλλάδα ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων (1.100 π.Χ.).

Ἄς ἀφήσουμε ὅμως στὴν μπάντα τὴν ἱστορία τῆς ἀγγειοπλαστικῆς, ποὺ γιὰ νὰ τὴν ἀναπτύξουμε θάθελε κατεβατὰ δλόκληρα κι' ἀτέλειωτα, κι' ἂς μπούμε σ' ἓνα Ἐργοστάσιο πῆλινων ἀγγείων τῆς ἐποχῆς μας. Δυὸ στάσεις πρὶν ἀπὸ τὸ Μαροῦσι εἶναι δυὸ-τρία τέτοια στὴ σειρά. Μὲ κείνα τὰ πρωτόγονα μέσα γίνεται ἡ δουλειὰ κι' ἐδῶ καὶ ὄχι μὲ μηχανικὰ ὅπως ἴσως θὰ φαντάζεσθε.

Μπαίνουμε στὸ δεύτερο. Μιὰ εὐρύχωρη αὐλὴ ἀπλώνεται μπροστά μας καὶ πέντ-ἕξη στοιβες ἀπὸ κόκκινους καὶ σταχτιοὺς πηλοὺς ὑψώνουν τὸ βουβό τους ὄγκο δῶθε-κεῖθε. Ὀλοφάνερη εἶναι ἡ ἀπορία στὸ πρόσωπό μας, πῶς αὐτοὶ οἱ σβωλωμένοι πηλοὶ πλάθονται καὶ γίνονται τόσο λεπτεπίλεπτα ἀγγεῖα.

Ἐνας ἐργάτης ξυπόλυτος, μὲ γυρισμένο τὸ πανταλόνι πάνω ἀπὸ τὰ γόνατά, ἔρχεται κοντά μας καὶ μᾶς ἐξηγεῖ:

—Μὲ κείνον ἐκεῖ τὸν... κόπανο, μᾶς λέει, χτυποῦμε καὶ κάνουμε σκόνη τοῦτα δῶ τὰ χῶματα. Κατόπι τὴ χωματόσκονη αὐτὴν τὴν περνοῦμε ἀπὸ κόσκινο φιλὸ καὶ τὴν ρίχνουμε μέσα σὲ κείνην τὴ δεξαμενὴ καὶ τὴν κάνουμε χυλὸ μὲ νερὸ μπόλικο.

Ρωτοῦμε μ' ἀπορία γιὰ νὰ μάθουμε:

—Κι' ὁ χυλὸς αὐτὸς εἶν' ἔτοιμος γιὰ πλάσιμο πιά;

—Ὅχι, μᾶς ἀποκρίνεται. Τὸν χυλὸ αὐτὸν τὸν βγάζουμε ἀπὸ τὴ δεξαμενὴ καὶ τὸν περνοῦμε ξανά πάλι ἀπὸ κόσκινο, γιὰ νὰ τὸν ξαναρίξουμε σὲ ἄλλη, ἀπ' ὅπου τὸν βγάζουμε καθαρὸ κουρκοῦτι στὴν ἀπλώστρα. Ἄμα σφίξει στὸν ἥλιο, εἶν' ἔτοιμος γιὰ πλάσιμο πιά. Τὸν κόβουμε τότε σὲ κομματὰ ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος ποὺ θὰ πλάσουμε.

Μπαίνουμε στὸ Ἐργαστήριο. Ἐνας νεαρὸς ἐργάτης καθισμένος πάνω σ' ἓνα σκαμνί, κλωτσάει δι-

αρκῶς μὲ τὸ ποδάρι του ἓνα ξύλινο δίσκο στερεωμένο σὲ ἄξονα κάθετο καὶ φέρνει σβοῦρα ἓνα ἄλλο μικρὸ δίσκο ποὺ εἶναι μπροστὰ στὰ χέρια τοῦ ἐργάτη. Ἐπάνω στὸν μικρὸ αὐτὸ δίσκο βρίσκεται ἓνα νεϊόπλαστο κουπίκι τοῦ γιαιουρτιοῦ.

Καθὼς ὁ ἐργάτης φέρνει ἄπειρες στροφές στὸ λεπτὸ τὸ κουπάκι, ἀκουμπάει στὰ πλάγια του ἓνα κομματάκι λαμαρίνα, καὶ πότε μ' αὐτὸ ξυλορρίζει καὶ παίρνει ἀπὸ πάνω του τὴν περίσσια λάσπη, καὶ πότε κάνει τὰ κορδονέττα στὸν πάτο καὶ στὰ χεῖλια τοῦ κουπιοῦ.

Λίγο παραπέρα, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ Ἐργαστηρίου, μιὰ στοιβὰ ἀπὸ πηλὸ, ζυμώνεται μὲ τὰ γερὰ πόδια ἐνὸς ἐργάτη. Τσαλαβούτας μέσ' στὴ λάσπη, ἀνεβουκατέβαινε διαρκῶς σὰν νάπαιζε πηδηχτὸ μὲ σχοινάκι, καὶ ζύμωνε κείνον τὸν ὄγκο ἀπὸ πηλὸ. Ὑστερα κατέβηκε κατακουρασμένος, κάθησε σ' ἓνα μπάγκο, ξέλυσε μιὰ πετσέτα παραλόχρωμη, κι' ἔβγαλε τὸ προσφάι του νὰ φάει. Κόλλησε μιὰ γερὴ γροθιὰ σ' ἓνα κορμυδί, κι' ἄρχισε νὰ καταβροχθίζει κάτι πελώριες μπουκιὲς ζυμωτὸ ψωμί μ' ἄλῆς.

Πιὸ πέρα σ' ἓνα πλάι, ὁ Ἀρχιμάρτυρας τοῦ Ἐργαστηρίου, καθισμένος μπροστὰ σ' ἓνα μεγαλείτερο τροχό, ἀπόθετε κάθε τόσο πάνω στὸ δίσκο του ἀπὸ ἓνα κομματὶ πηλὸ, πότε μεγάλο καὶ πότε μικρὸ, κι' ἔπλαθε μὲ ἀφάνταστὴ ἐπιδεξιότητα λογῆς-λογῆς ἀγγεῖα: Γλάστρες μεγάλες καὶ μικρὲς μὲ λουκάκια, φλυτζάνια τοῦ καφέ, φλυτζάνια τοῦ τσαγιοῦ, πιάτα διάφορα, καὶ ὅ,τι ἄλλο πῆλινο ἀγγεῖο μπορεῖ νὰ βάλει μὲ τὸ νοῦ του ἓνας ἄνθρωπος. Ὅλα τὰ νεϊόπλαστα ἀγγεῖα τοῦτα ἔδῶ, ψήνονται, δυὸ φορὲς στὸ φούρνο, καθὼς μὲ πληροφόρησαν. Τὴν πρώτη φορὰ ποὺ θὰ ξεφουρνιστοῦν ὕστερα ἀπὸ 24 ὥρες, γίνεται μέσα κι' ὄξω τους ἡ ἐπάλειψη τοῦ βερνικιοῦ καὶ παίρνει τὸ καθένα τὸ χῶμα του. Καθὼς περιεργάζομαι τὸν ἀρχιμάρτυρα, πάω λίγο κοντήτερα καὶ πιάνομε συζήτηση.

—Ἐμένα ποὺ μὲ βλέπεις, μοῦ λέει, πῆρα δυὸ φορὲς τὸ βραβεῖο γιὰ τὴν τέχνη μου αὐτὴ ὅταν δούλευα στὸν «Κεραμεικὸ». Τὴ μιὰ φορὰ τὸ πῆρα τὸ 1932 στὴν Ἐκθεση Ἀγγειοπλαστικῶν εἰδῶν τοῦ Παριζιανοῦ, καὶ τὴν ἄλλη τὸ 1934 στὴν Ἐκθεση Ζαπτείου. Μὲ γράψανε καὶ στίς ἐφημερίδες ἐκείνον τὸν καιρὸ.

— Πῶς σὲ λένε;

— Γιάννη Δελαβίνη.

— Χαίρω πολὺ. Καὶ μπορεῖς νὰ φτιάξεις ὅ,τι ἀγγειοπλαστικὸ εἶδος σοῦ παραγγεῖλουνε;

— Ὅ,τιδήποτε, μ' ἀποκρίνεται μὲ πεποίθηση.

— Τότε, ἂν σοῦ εἶναι εὐκόλο, φτιάξε μου μιὰ πιάτα...

Δὲ χρειάστηκε ἄλλο. Ἄραξε μὲ σβελτάδα ἓνα

κομματὶ πηλὸ, τὸ κόλλησε πάνω στὸ δίσκο τοῦ τροχοῦ του, κι' ἄρχισε τὸ... ἔργο.

Πρὶν νὰ τοῦ δώσει φόρμα, τότε ρώτησα:

— Θὰ βάλεις σύρμα στὴ μέση γιὰ νὰ γίνει ἡ τρύπα;

— Ὅχι τέτοια πράγματα, μ' ἀποκρίθηκε. Ἐδῶ ὅ,τι γίνεται, γίνεται μὲ τὰ χέρια.

Κι' ἄρχισε τότε νὰ ἐκτελεῖται τὸ λεπτεπίλεπτο ἐκεῖνο ἔργο μὲ ἀφάνταστη τεχνικὴ ἐπιδεξιότητα καὶ ταχύτητα. Ὁρθόστητο τὸ κομματάκι ἐκεῖνο τοῦ πηλοῦ πάνω στὸ δίσκο, καθὼς ἐρχότανε σβοῦρα, τ' ἀνοίξε στὴ μέση μιὰ φαρδεῖα τρύπα μὲ τὸ δάχτυλο, κι' ἄρχισε ὕστερα νὰ τὴν στενεύει μ' ἑλαφρὴ πίεση ἀπ' ἔξω καὶ νὰ τὴν πλάθει γενικὰ μὲ μεγάλη τέχνη. Σὲ δυὸ λεπτὰ τῆς ὥρας ἡ πιάτα εἶταν ἔτοιμη.

Μιὰ πιάτα μακρὰ μὲ μπιγλιμπιδία γύρω-γύρω, ἴδια... Γιούσορι... καὶ βάλει.

Τὴν πῆρα, τὸν εὐχαρίστησα, εὐχήθηκα σ' ὅλους καλὲς δουλειὲς καὶ καλὴ πούληση κι' ἔφυγα. Λίγο ἀργότερα βρέθηκα σ' ἓνα μεγάλο Κεραμοποιεῖο τοῦ Βοτανικοῦ. Οὐρὰ ἀπὸ τεράστια καμιόνια φορτωμένα μὲ «λογῶν τῶ λογῶ» χῶματα μπαίνουν ξοπίσω μου καὶ ξεφορτώνουν τὸ βαρὺ φορτίο τους στὴν αὐλὴ τοῦ Ἐργοστασίου. Εἰδικοὶ ἐργάτες σκαλίζουν αὐτὰ τὰ χῶματα μὲ τσάπες καὶ διαλέγουν καὶ πετοῦν ἔξω ἀπ' αὐτὰ ὅλες τὶς ξένες οὐσίες. Εἰδικώτερα προσέχουν καὶ πετοῦν τὰ ἀσβεστοῦχα πετραδάκια.

Ὑστερα ἀπ' τὸ καθάρισμα αὐτὸ, τὸ χῶμα ρίχνεται σὲ τεράστιες σὲ μῆκος, βάθος καὶ πλάτος δεξαμενὲς καὶ γίνεται χυλὸς. Μιὰ μηχανοκίνητη μεταλλικὴ κορδέλλα περπατᾷ διαρκῶς φορτωμένη μὲ τέτοιο χυλὸ καὶ τὸν ἀνεβάζει καὶ τὸν ρίχνει μέσα στὰ τριβεῖα τοῦ Ἐργοστασίου, ποὺ βρίσκονται ψηλὰ στὴ σκεπὴ. Ὑστερα ἀπ' τὸ σχετικὸ τρίψιμο ποὺ παθαίνει ὁ χυλὸς αὐτὸς ἐκεῖ μέσα, πέφτει αὐτόματα στὸ τμήμα τοῦ «Μαλαξέο».

Στὸ τεράστιο αὐτὸ μηχανοκίνητο Ζυμωτήριο, ὁ χυλὸς ζυμώνεται καὶ βγαίνει σὲ διάφορες λάσπινες γαλέττες—ἀνάλογες μὲ τὸ εἶδος ποὺ θέλει νὰ παραγάγει τὸ Ἐργοστάσιο. Ἀπειράριθμα ἐργατικὰ χέρια στὴ σειρά ἀράζουν καὶ κολλᾶνε μὲ δύναμη τὶς λάσπινες αὐτὲς γαλέττες ἀπάνω στὰ περιστρεφόμενα

καλούπια τῶν παραγωγικῶν μηχανῶν. Μιὰ πελώρια καὶ βαρεῖα πρέσσα, π' ἀνεβουκατέβαινε κάθε τόσο καὶ πρεσάρει τὴ νωπὴ λάσπη στὸ καλοῦπι, χαλάει κυριολεκτικῶς τὸν κόσμο στ' ἀνεβουκατέβάσματα καὶ στοὺς κρότους. Πρεσάρει συνεχῶς καὶ παράγει καὶ πετάει ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά κεραμεικὰ εἶδη λογῆς-λογῆς: Τοῦβλα, κεραμίδια, πηλοσωλῆνες, κι' ἀκόμη καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀγγειοπλαστικὸ εἶδος θελήσει νὰ παράγει τὸ Ἐργοστάσιο.

Ἐπειτ' ἀπ' τὴν παραγωγή, ἀρχίζει ἡ μεταφορὰ τῶν παραγομένων νωπῶν κεραμεικῶν εἰδῶν μὲ τὰ βαγόνεττα στὰ Ξηραντήρια. Ἐκεῖ μέσα τοποθετοῦνται καὶ γίνονται πανύψηλες ντάνες, καὶ μὲ θερμὰ ἀτμοσφαιρικὰ ἀέρια ποὺ παράγουν κάτι γιγάντιοι κλίβανοι, γίνεται ἡ ξήρανση μέσα σὲ 82—96 ὥρες. Μετὰ τὴν ξήρανση πιά ἐπακολουθεῖ τὸ ψήσιμο στοὺς φούρνους συστήματος Offset ποὺ εἶναι σὰν ἀνοιχτὲς γαλαρίες—τρανσέρες τὶς λένε στὰ μεταλλεῖα—ὅπου ψήνονται μὲ λιγνίτη μέσα σὲ 24 ὥρες.

Τὸ θέαμα τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀποξηραμένων καὶ ψημένων κεραμεικῶν εἰδῶν εἶναι μεγαλόπρεπο. Τοποθετημένα τὰ Τοῦβλα καὶ τὰ Κεραμίδια πάνω στὴν κινητὴ τράπεζα «ΦΟΡΑ»...περπατάνεμόνα τους.

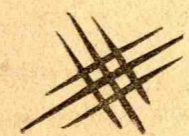
Φορτώνονται ἀπ' τὰ Ξηραντήρια καὶ... περπατάνε, φορτώνονται ψημένα ἀπ' τοὺς φούρνους καὶ... περπατάνε καὶ μεταφέρονται, μεταφέρονται διαρκῶς πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις τοῦ Ἐργοστασίου.

Τὰ ψημένα μόνο πάνε καὶ ξεφορτώνονται καὶ στοιβάζονται στὴν αὐλὴ τοῦ Ἐργοστασίου, γιὰ νὰ ξαγαφορτωθοῦν ἀπὸ κεῖ πάλι σὲ τεράστια καμιόνια καὶ νὰ πάνε γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση.

Τελείωσε ἡ..... τσάρκα μου. «Ἡλθον, εἶδον καὶ ἀπῆλθον», ποὺ λένε. Ἄν μὲ ρωτήσετε γιὰ τὴ γνώμη ποὺ ἐσηματίσα, εἶναι τούτη: Φαίνεται λίγο βαρεῖα ἡ δουλειὰ τῶν κεραμιδιῶν σὲ κείνον ποῦν' ἀσυνήθιστος. Τὸ βάρος ὅμως τῆς ἀνεργίας πολὺ πιὸ βαρύτερο ἀκόμη.

Νὰ ρωτήσετε κανέναν ἐργάτη ποὺ θάχει ἀνεργος κανένα μῆνα νὰ σᾶς πεῖ. Νὰ δεῖτε πόσων κεραμιδιῶν βάρος σηκώνει στίς πλάτες του, σὰν περπατᾷ σκυφτός!...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ. ΜΠΑΚΡΑΤΖΑΣ







## ΗΜΕΡΑ ΑΝΘΡΩΠΟΥ



Τ' αὐγινὸ τὸ φῶς, παιδάκι ὀλόχαρο,  
πήδηξε ἀπ' τὰ τζάμια μέσ' στήν κάμαρα  
καὶ τὸν ξύπνησε ἀπ' τὸν ὕπνο τὸ βαθύ του.  
Ντύθηκε μὲ κέφι, πλύθηκε, χτενίστηκε,  
καὶ κοιτώντας πέρα στήν Ἀνατολή  
ἔχανε σεμνὰ τὴν προσευχή του.

Καὶ μετὰ στοῦ κήπου τὴ γαλήνη  
ἤπια τὸ πρωϊνό του μ' εὐφροσύνη.

Κι' ὕστερα τὴ μάννα του χαιρέτησε,  
καὶ κρεμῶντας τὸ τσαπὶ στὸν ὄμο του,  
πῆρε τὸ στρατὶ πὸ πᾶει γιὰ πέρα.  
Σὰν τὸν εἶδαν τὰ κοράκια τ' αὐγινὰ  
τοῦ φωνάζανε μ' ἀνθρώπινη φωνή:  
«Καλημέρα.... Καλημέρα....»

«Καλημέρα» κι' ἀπὸ μέρους του ἀπαντοῦσε,  
καὶ στὸ δρόμο εὐτυχισμένος περπατοῦσε....

Καὶ τὸν βλέπανε τὰ δέντρα πὸ λουζόντανε  
μέσ' στήν πάχνηνη δροσιά τους, καὶ γλυκὰ  
τὸν καλημερίζαν.

Κι' ὅμοια καὶ τὰ ζῶα, καθὼς προσπερνούσανε,  
φιλικὰ κι' αὐτὰ τὸν χαιρετούσανε  
σὰν κι' ἀπὸ καιρὸ νὰ τὸν γνωρίζαν.

Πρόσχαρα κι' αὐτὸς τὰ χαιρετοῦσε  
καὶ περπάταε στὸ στρατὶ σὰ νὰ πετοῦσε....

Κάθε σκέψη του τὴν ἔκανε τραγούδι  
καὶ τὸ παίρνανε ψηλὰ οἱ κορυδαλοὶ  
καὶ τὸ τραγουδοῦσαν στὸν ἀγέρα.

Κι' ὅταν συναντοῦσε ἕναν διαβάτη  
μὲ καρδιὰ ἀπ' ἀγάπη ξέχειλη τοῦ φώναζε:  
«Ἀδελφέ μου... καλημέρα...»

Κι' ὁ διαβάτης ξαφνιασμένος τὸν κοιτοῦσε,  
μὰ σὲ λίγο μ' ὅμοια θέρημ τοῦ ἀπαντοῦσε...

Κι' ἔφτασε στὸν ἄγριο τὸ χερσότοπο,  
στὰ ριζὰ τοῦ λόφου μὲ τὶς ἀγριλιές,  
τὶς ἀφάνες, τὰ πουρνάρια, τὸ θυμάρι,  
Κι' ἀφοῦ πρώτα τρεῖς φορὲς σταυροκοπήθηκε,  
στὶς παλάμες του ἔφτυσε χωριάτικα  
κι' ἄδραξε τὴν τσάπα μὲ καμάρι...

Κι' ἄρχεψε νὰ σκάβη, νὰ μπολιάζη, νὰ κλαδεύη,  
καὶ τὴν ἄγρια γῆς νὰ τὴ μερεύη...

Κι' ἔτσι δούλεψεν ὀλάκερη τὴ μέρα...  
Κι' ὅταν ἔπεσε τὸ σούρουπο στὸν κάμπο  
στάθηκε κι' αὐτὸς μ' ὄλη τὴν πλάση.  
Κι' ἀφοῦ σκούπισε καὶ πάλι τὸν ἰδρώτα του,  
ὅμοιος πλάστης θεός, γιὰ λίγο ἀφέθηκε  
τῶν χειρῶν του τὰ ἔργα νὰ θαυμάση.

Κι' ὕστερα μ' ἀχνόγελο παιδιοῦ  
πῆρε τὸ στρατὶ τοῦ γυρισμοῦ.

Μέσ' στὴ στρατά τώρα, ὦ ζωγραφιά,  
ἄλογα κι' ἀνθρώποι καὶ καματερά,  
μὲ χαμόγελο παιδιοῦ κι' αὐτὰ γυρίζαν.  
Κι' ὅπως πέρασαν, τὰ δέντρα, τὰ ἔρπετά,  
κι' ἀπὸ πάνω τὰ κοράκια τὰ σπερνὰ  
τοὺς καληνυχτίζαν.

Καὶ δὲν ἄκουες τέτοια ὦρα παρὰ μόνο  
«Καληνύχτα... Καληνύχτα...» σ' ἄλλο τόνο.

Κι' ἔφτασε στὸ σπῆτι τοῦ πατέρα του  
καὶ στὸ τζάκι δίπλα τ' ἀναμένο  
γεύτηκε τ' ὀλόξεστο φαγί του.  
Ἔδωσε μετὰ στὴ μάννα ἕνα φιλί,  
προσευχήθηκε ξανὰ πρὸς τὴν ἀνατολή  
καὶ βυθίστηκε στὸν ὕπνο τὸν βαθύ του.

ΟΡΕΣΤΗΣ ΛΑΣΚΟΣ



Τὰ θεμέλια τοῦ κράτους

## Ἡ γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Καποδίστρια



Τοῦ κ. Φάνη Μιχαλοπούλου

«Μέσα στὴ γῆ εἶνε χωσμένος  
ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος».

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

Ὁ Καποδίστριας δὲν πίστευε στοὺς ἀνθρώπους  
τῆς ἐπαναστάσεως, ὄχι γιατί δὲν πολέμησαν ἡρωϊκὰ  
κατὰ τὴν τιτανομαχία τοῦ 1821. Κάθε ἄλλο. Θεω-  
ροῦσε πὸς ἡ τάξη τῶν ἀγωνιστῶν καὶ τῶν παλλη-  
καριῶν εἶχε ἐξαντλήσει τοὺς σκοπούς της, ἐλευθε-  
ρώνοντας τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ διαμέσεις καὶ οἱ ἐμ-  
φύλιοι σπαραγμοὶ εἶχαν ἀνεπανόρθωτα ἐπηρεάσει  
τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, συνηθισμένους  
νὰ μὴν ὑπακούουν στοὺς νόμους, νὰ αὐθαιρετοῦν  
καὶ νὰ πῆζουν τὰ λαϊκὰ καὶ γεωργικὰ στρώματα τῆς  
χώρας. Ἀγῶνας ἐξολοθρευτικὸς «περὶ ζωῆς ἢ θά-  
νάτου» πὸν βάσταξεν ἐπτὰ ὀλόκληρα χρόνια, εἶχεν  
ἀποθηριώσει τοὺς ἀνθρώπους τῶν ὅπλων, πὸν δὲν  
ἐννοοῦσαν νὰ κύψουν πουθενά. Ἔθνος, Κράτος,  
νόμος, ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, αὐτοί, πὸν ξεσκέλασαν  
τὸν τόπο. Ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος ἦταν ζυμο-  
μένη μὲ τὸ αἷμα τους καὶ συνυφασμένη μὲ τὴ ζωὴ  
τους. Κατ' αὐτοὺς δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τάξη παρ' αὐ-  
τοί, κι' αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ κυβερνήσουν τὴ χώρα, ἀφοῦ  
λευτερώθηκε καὶ συστήθηκε σὲ πολιτεία. Ἀναμφι-  
σβήτητα μὲ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς θάταν πολὺ  
δύσκολο νὰ νοηθεῖ καὶ λειτουργήσει κράτος δικαίου,  
ἰσοπολιτείας καὶ ἀληθινῆς ἐλευθερίας. Κι' ὁ Κυβερ-  
νήτης, μόλις πάτησε τὸ πόδι του στὴν Ἑλλάδα, τὸ  
κατάλαβε.

Καὶ πραγματικῶς, ἀποβλέποντας στὸ μέλλον ἤθε-  
λε νὰ πλάσει μιὰ καινούργια γενεά, πὸν δὲν θὰ  
συνέχιζε τὶς παλαιὰς ἔξεις τῆς τουρκοκρατίας, τὰ  
παλαιὰ συστήματα καὶ πὸν θὰ γινόταν ἡ νέα κυρί-  
αρχη τάξη. «Οἱ προῦχοντες» ἔλεγε, «εἶναι τοῦρκοι  
μὲ ὄνομα χριστιανοῦ. Οἱ ὀπλαρχηγοὶ εἶναι λησταί.  
Οἱ φαναριῶτες ἀγγελία τοῦ Σατανᾶ. Οἱ λόγιοι μο-  
ροί. Μόνον οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ βιομήχανοι εἶναι ἄξιοι  
τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προστασίας μου». Ἦταν ὑπερ-  
βολικὸς καὶ παρασυρόταν ἀπὸ τὶς αὐθαιρέσεις καὶ  
τὴν ψυχροσύνη μερικῶν. Κατὰ βάθος ὅμως διέ-  
κρινε καθαρὰ τὴν κατάστασι. Συχνὰ στὶς ἰδιωτικὲς  
ὀμιλίαις του καὶ σὲ στιγμὲς ὀργῆς ἔλεγε πὸς ὅλοι οἱ  
Ἕλληνες πὸν πῆραν μέρος στὴν ἐπανάστασι ἔπρεπε  
ν' ἀχρηστευθοῦν καὶ νάρθουν στὴν ἐπιφάνεια νέοι,  
γιὰ νὰ δημιουργηθεῖ ἕνα κράτος μὲ μεγάλο καὶ εὐό-  
κιο μέλλον. Ἦταν καὶ πάλιν ὑπερβολικὸς σὲ μερικὰ  
σημεῖα, μὰ κατὰ βάθος καὶ θεωρητικῶς δὲν εἶχεν

ἄδικο. Ἀπέβλεπε στὸ μέλλον καὶ στὴν ἀναγέννησι  
τοῦ νεοελληνικοῦ κόσμου, πὸν ἡ σκλαβιά τῶν Τούρ-  
κων κι' ὕστερα ἡ ἀναρχία τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαν  
διαφθείρει. «Δὲν ἐλπίζω στὸ παρὸν» διεκήρυττε.  
«Σπανίως μιὰ γενεὰ ἀποσείασα τὸν ζυγὸν τῆς δου-  
λειᾶς διαλογίζεται νὰ θεμελιώσῃ κάτι μόνιμον καὶ  
ἰδίως Κράτος». Ἔχοντας αὐτὲς τὶς ἰδέαις γιὰ τὸ ἀν-  
θρώπινο ὄντι τῆς Ἐπαναστάσεως προσπάθησε μὲ  
κάθε τρόπο νὰ διαπλάσῃ νέους ἀνθρώπους, μιὰ νέα  
τάξη, νέα κοινωνία ἰσοπολιτείας καὶ δικαιοσύνης.  
Ἐφ' ὅσον δυσπιστοῦσε στὶς τάξεις, πὸν πρωτοστά-  
τησαν στὸν ἀγῶνα, στοὺς προῦχοντες καὶ στοὺς κα-  
πεταναίους, στράφηκε μ' ἐμπιστοσύνη στὸν Ἀγρό-  
τη, στὰ φιλόπονα καὶ ἀδιάφθορα ἀγροτικὰ στοιχεῖα,  
πὸν ποθοῦσαν τὴν εἰρήνη, τὴν κατάπαυσι τῆς αὐ-  
θαιρέσιαις τῶν προῦχόντων, τὴν κατάργησι τῆς το-  
κογλυφίας καὶ τὴν γεωργικὴ πρόδοσι τῆς χώρας.

Τὶ δὲν ἔκανε ὁ Καποδίστριας γιὰ τὴν ἀνάπτυξι  
καὶ τὴν ἀνάδειξι τῆς τάξεως τῶν γεωργῶν, γιὰ τὴν  
ὄλιγκή τους ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῶν μεγάλων  
γεωκτημόνων; Ἡ ἐπανάστασι εἶχε βέβαια κα-  
ταργήσει τὴ δουλοπαροικία τῆς Τουρκοκρατίας. Μὰ  
τόσον ἰσχυροὶ ἦσαν οἱ δεσμοὶ τῶν χωρικῶν μὲ τοὺς  
γεωκτῆμονες, καὶ τοὺς προῦχοντες, ὥστε ἡ κατάρ-  
γησι ἐκείνη δὲν πραγματοποιήθηκε. Ἡ τοκογλυφία  
ὀργιάζει κι' ἡ αὐθαιρέσιαις τῶν δυνατῶν καταπίεζε  
τοὺς δυστυχισμένους γεωργούς. Ὁ Καποδίστριας  
ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 1828 σύστησε τὴν μείωσι τῶν τό-  
κων. Ἄλλ' οἱ ἰσχυροὶ κ' ἐπιτήδειοι δανειστῆς δὲν  
ἄκουαν. Τότε διέταξε τὸν ἀδελφὸ του νὰ συντάξῃ  
κι' ἐκδόσῃ εἰδικὸ διάταγμα καθορίζοντας τὸ ἀνώ-  
τατο ὄριο τοῦ τόκου στὰ 10 ο/ο. Οἱ γεωργοὶ ἀνα-  
κουφίστηκαν.

Συγχρόνως θέσπισε κι' ἄλλα ἀνακουφιστικὰ καὶ  
προαγωγικὰ μέτρα γιὰ τὴν γεωργία. «Δὲν περνοῦσε  
ἡμέρα πὸν νὰ μὴν κάνει κάτι γιὰ τὴν καλλιέργησι  
τῆς γεωργίας καὶ τὴν χειραφέτησι τῶν ἀγροτῶν»  
ἀναφέρει κάποιος, πὸν παρακολούθησε τὴν γεωργικὴ  
πολιτικὴ του. Καὶ πραγματικῶς σύστησε τὴν πρῶ-  
τη Γεωργικὴ Σχολὴ τῆς Τίρυνθος γιὰ νὰ χρησι-  
μεύσῃ σὰν ἀγρονομικὸ παράδειγμα ὀλόκληρη τὴν  
Ἑλλάδα. Τὴν προίκισε μὲ πολλὰ γύρω στρέμματα  
καὶ φώναξε τοὺς καλλίτερους γεωργούς νὰ διδάξουν



και πρακτικῶς εφαρμόσουν τὰ διδάγματα τῆς πείρας τους. Ὁ περίφημος κάμπος τοῦ Ἄργους καὶ τοῦ Ναυπλίου, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιστημονικώτερα καλλιεργημένους τῆς πατρίδας μας, ἄρχισε νὰ γεωργεῖται συστηματικώτερα καὶ ν' ἀποδίδει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κυβερνήτη. Σύστησε φυτώριο καὶ κηπουρικὴ Σχολὴ καὶ ἐκεῖ γιὰ πρώτη φορὰ διδάχτηκε τὸ μπόλιασμα τῶν δένδρων καὶ ἰδίως τῶν πορτοκαλιῶν, τῶν λεμονιῶν καὶ τῶν μανταρινιῶν. Ὅταν ἔμαθε πὼς ὁ Ἰρλανδὸς γεωπόνος Στήβενσον περιφερόταν στὴν Ἑλλάδα τὸν κάλεσε κοντά του καὶ τοῦ ἀνάθεσε τὴ συστηματικὴ καλλιέργεια τῆς πατάτας καὶ ὕστερα τὴν δενδροφύτευση τοῦ Πόρου καὶ τῆς Αἴγινας μὲ ἐσπεριδοειδῆ. Ἀπὸ τότε χρονολογούνται οἱ πορτοκαλιῶνες καὶ τὰ λεμονοδάση τοῦ Πόρου καὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τῆς Πελοποννήσου, περίφημα σόλοκληρο τὸν κόσμον.

Ἀναδάσωσε πολλὰ μέρη καταστρεφέντα ἀπὸ τὸν πόλεμον. Κι' ὅταν ἔμαθε τὴν πυρκαγιὰ τοῦ μεγάλου ἐλαιῶνα τῆς Ἀθήνας τὰ 1830, πού κατέστρεψε 50, 000 δένδρα, λέγεται πὼς ἐδάκρυσε. Ἐφερε ἄροτρα ἀπὸ τὴν Ἑλβετία καὶ τὰ μοίρασε χάρισμα στοὺς γεωργούς καὶ μόνος παρακολούθησε τὸ νέο ὄργωμα τῶν κτημάτων. Διένειμε δοκιμαστικῶς πολλὰ στρέμματα γῆς σὲ πολλοὺς πρόσφυγες καὶ ἰδίως στὸν Ἀμερικανὸ δόκτορα καὶ μεγάλο φιλέλληνα Χάου γιὰ νὰ συστήσουν πρότυπα ἀγροκῆπεια. Συγχρόνως φώναξε τὸν πρῶτον Ἑλληνα γεωπόνον, τὸν Γρηγόριον Παλαιολόγον καὶ τοῦ ἀνάθεσε τὴν παρακολούθησιν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν τοῦ τόπου. Ὁ ἀείμνηστος Παλαιολόγος δόθηκε στὸ ἔργον μὲ τὸ μεγαλεῖτερον ἐνθουσιασμὸν καὶ γιὰ νὰ εὐκολύνει τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ συστηματικὴ καλλιέργεια καθὼς καὶ τὴ κηπουρικὴ καὶ τὴ δενδροκομίαν ἔγραψε τότε ἕνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα βιβλία ποῦχομε στὴ γλῶσσα μας γιὰ τὴ Γεωργίαν, τὴ δίτομη «Γεωργικὴ καὶ Οἰκιακὴ Οἰκονομία» πού κυκλοφόρησε τὰ 1833.

Μὲ τὴν ἀγρυπνὴν αὐτὴ προσωπικὴ παρακολούθησιν καὶ τὰ μέσα, πού πάρα πάνω ἀναφέραμε, προσπάθησε νὰ συγχρονίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Γεωργίαν καὶ τὴν κάνει ἐπιστημονικώτερη καὶ πιὸ ἀποδοτικὴ. Ἄλλ' ὁ Καποδίστριας ἀπέβλεπε πολὺ μακρύτερα. Ἐφ' ὅσον τὰ μεγαλεῖτερα καὶ καλλίτερα κτήματα ἦσαν στὰ χέρια τῶν μεγάλων γεωκτημόνων, ἐφ' ὅσον τὰ τέσσαρα πέμπτα τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἐθνικὴ γῆ ἐγκαταλειμμένη καὶ ἀκαλλιέργητη ἐφ' ὅσον τέλος ἡ ἀντίδραση ἐναντίον του τῶν ἀρχόντων κάθε μέρα μεγάλωνε, τότε ἀποφάσισε νὰ φέρῃ ὀριστικὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὴν ἀγροτικὴν τάξιν καὶ νὰ τὴ χειραφέτῃσει

πολιτικῶς καὶ οικονομικῶς. Ἐκεῖ κυρίως ἀπέβλεπε τὸ κοινωνικὸν τοῦ πρόγραμματος. Οἱ ἄλλες τάξεις εἶχαν χρεωκοπήσει μέσα του. Μονάχα ἡ Ἀγροτικὴ παρέμενε ἀμόλυντη ἀπὸ τὸ κομματικὸ πάθος ἐναντίον του.

Πολλὲς φορὲς μίλησε στοὺς δικούς του γιὰ τὸ σχέδιον τῆς διανομῆς τῶν ἐθνικῶν γαιῶν στὸ λαόν· ἀλλ' εὗρισκε τοὺς περισσότερους διστακτικούς. Ὅταν ὁμως ἡ ἀντίδραση ἐναντίον του κορυφώθηκε, στὰ μέσα τοῦ 1831, πρότεινε ὀριστικὰ τὴν Γερουσίαν τὴν ψήφισιν εἰδικοῦ νόμου, ποῦχε συντάξει. Ἡ Γερουσία, πού περιέκλεινε πολλὰ στοιχεῖα τῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ἀντιπροσώπευε τοὺς μεγάλους γεωκτημόνες, τοὺς προὔχοντας καὶ τοὺς ἀποτυχημένους πολιτικούς, ἀντέδρασε μὲ τὰ μέσα καὶ ἀρνήθηκε. Τότε ὁ Καποδίστριας εἶπε στὴ Γερουσίαν τὰ ἐξῆς μεγάλα λόγια, πού δείχνουν τὴν ἀπεριόριστη ἀγάπην του στὴ γεωργικὴν τάξιν:

«Ὀκνεῦτε εἰς τὸ νομοσχέδιον περὶ διανομῆς τῆς γῆς, διότι δὲν θέλετε τὴν διανομὴν, διότι δὲν ἀγαπάτε τὴν ἰσότηταν. Θέλετε ἡ διανομὴ νὰ κατεβαίῃ ἀπὸ τοὺς μεγάλους εἰς τοὺς μικρούς. Θὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἰδικὴ σας ἀράδα. Ἐνεργεῖτε, ενεργεῖτε ὅσο εἶμαι ζωντανός. Ἡμπορεῖτε μίαν ἡμέραν νὰ μὲ βροῖτε κρῦον κουφάρι. Θὰ ἔλθῃ ἄλλος, μὲ τὸν ὅποιον δὲν θὰ ἔχετε τὴν εὐκολίαν νὰ ἐξηγήσῃτε, ὅπως μὲ ἐμένα. Εἰς αὐτὸν θέλω νὰ σᾶς παραδώσω ὡς ἐλεύθερα καὶ λογικὰ ὄντα, τοῦτέστιν ὡς ἰδιοκτητῆς».

Παρ' ὅλη τὴν αὐστηρὴν καὶ λογικὴ γλῶσσαν τοῦ Καποδίστρια, παρ' ὅλη τὴ συνηγορίαν του γιὰ τοὺς φτωχοὺς γεωργούς, πού ζητοῦσε νὰ κάνει ἰδιοκτητῆς καὶ νὰ τοὺς ἀνυψώσῃ σ' ἐλεύθερον τάξιν, ἡ Γερουσία δὲν συζήτησε τὸν νόμον. Δὲν συνέφερε τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ἡ χειραφέτησιν τῆς μόνης παραγωγικῆς τάξεως τοῦ τόπου. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς παρ' ὅλη τὴν ἀντίδρασιν, παρ' ὅλες τὶς ἀτέλειες τοῦ νόμου, πού τόσο κατέκριναν οἱ ἀντίπαλοί του, ὁ Καποδίστριας τελειωτικὰ θὰ μοίραζε τὴ γῆν στοὺς γεωργούς καὶ τοὺς παλαιμάχους τῆς Ἐπαναστάσεως. «Ἡ Κυβέρνησις μου», ἔλεγε συχνὰ στὰ τελευταῖα του, «μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῶν γεωργῶν ἀποβλέπει». Ζητοῦσε ἕνα στέγαιον λαϊκὸν ἔρεισμα καὶ μόνον στὰ γεωργικὰ στοιχεῖα μποροῦσε νὰ τὸ βροῖ. Ἐβλεπε καθαρὰ πὼς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ἦταν στὰ χέρια τῶν δουλευτῶν τῆς γῆς. «Μέσα στὴ γῆ» διακήρυττε, «εἶναι χωμένος ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος». Ἀξίωμα σωτήριον, πού δυστυχῶς δὲν ἀκολούθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ πού μέχρι σήμερον δὲν θέλουν νὰ ἐννοήσουν.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ



Γιὰ νὰ γνωρίσουμε τοὺς γείτονές μας

## Ἑλλάς — Βουλγαρία



Μέσα στὴν κατάθλιψιν καὶ τὴν ἀγωνίαν πού ζῶνει τὴν Ἑλλάδα μας χωρὶς διακοπὴν ἀπὸ τὸ 1940 ὡς σήμερον, ἀσφαλῶς εἶναι χρήσιμη κάθε φωνὴ ἀισιοδοξίας πού ἀκούεται ἀνάμεσά μας. Βέβαια τὰ συνεχῆ παθήματα ὅχι μόνον δὲν ἀπογοητεύουν τὸν σιδερένιον λαόν μας, ἀλλ' ἀντίθετα τὸν σφυρηλατοῦν καὶ τὸν γιγαντώνουν γιὰ νὰ ἀμύνεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ μὲ αὐταπαρνήσιν τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη οἱ Ἕλληνες νὰ γνωρίζουν συνειδητὰ τὴν ἀνῆκεν στὸ ἔθνος αὐτό, ποῖα εἶναι ἡ ἱστορικὴ κληρονομία του, γιὰ τὴν ὁποίαν ἐργάσθησαν πολλὲς γενεὲς καὶ πολλοὶ αἰῶνες καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἀπόκτησις παραμένει πάντα ἕνα ἠθικὸν χρέος μπροστά μας. Κι' εἶναι ἀσφαλῶς πηγὴ ἀισιοδοξίας, τὸ νὰ ξέρῃς καὶ νὰ πιστεύῃς, ὅτι οἱ ἀγῶνες σου, Ἕλληνα, εἶναι δίκαιοι, οἱ ἀξιώσεις σου εἶναι θεμιτὲς καὶ ἀντίθετα, τῶν ἀντιπάλων τὸ μῖσος καὶ ὁ κατατρογμὸς δὲν ἔχουν θεμέλιαν νὰ σταθοῦν οὔτε στὴν ἱστορίαν, οὔτε στὴν παράδοσιν, οὔτε στὴν ζωὴν, ὅπως παρουσιάζεται διαμορφωμένη στὰ χρόνια μας.

Σ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν ἀποβλέπουν οἱ παρακάτω συγκριτικὲς παρατηρήσεις ἐπάνω στὴν οικονομικὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βουλγαρίας, γιὰ νὰ δείξουν τοὺς εἰρημικοὺς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων στὴ φτωχὴ γωνίαν τῆς γῆς πού κατέχουν, τὴν οικονομικὴν πορείαν τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐδῶ, τὰ πολύμορφα ἐμπόδια πού ξεπέρασε ἡ νεωτέρα Ἑλλάς ὡς πού ν' ἀποκαταστήσῃ ἀξιόλογον οικονομικὴν ζωὴν καὶ τέλος τὶς ἐξώφθαλμες ἰκανότητες τοῦ λαοῦ μας γιὰ ν' ἀξιοποιήσῃ τὰ τμήματα ἐκεῖνα τῆς ἐθνικῆς γῆς, πού τώρα κατέχονται ἀπὸ τοὺς ξένους γείτονες καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Πρέπει νὰ ὁμολογήσομε, ὅτι οἱ φυσικὲς συνθήκες τῆς Ἑλλάδος, ἐν σχέσει μὲ τὴν οικονομικὴν ζωὴν, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δυσμενεῖς· αὐτὸ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του προφανῶς ὁ ἀρχαῖος ἱστορικός Ἡρόδοτος, ὅταν ἔγραφεν, τὸν πέμπτον π. Χ. αἰῶνα ὅτι «ἡ πενία εἶναι παντοειδὴς σύντροφος τῆς Ἑλλάδος». Γιατί οἱ πεδιάδες τῆς εἶναι περιορισμέναι, τὸ ἔδαφος φτωχόν, τὰ δάση εἶναι σπάνια—κι' ἔγιναν ἀραιότερα ὕστερα ἀπὸ τὴν τελευταῖαν κατοχὴν—, κάρβουνο ἢ πετρεῖλαιον δὲν ὑπάρχει ἢ δὲν ἐφάνη ἀκόμη εἰς τὸ ἑλληνικὸν ὑπέδαφος, δὲν ὑπάρχουν πλωτοὶ ποταμοὶ καὶ τὰ μεγάλα ὄρεϊνά συγκροτήματα δυσχεραίνουν τὴν κατασκευὴν μεγάλων γεωραίων συγκοινωνιῶν.

Ἀντιθέτως ἡ Βουλγαρία ἔχει θαυμάσιον κλίμα γιὰ κάθε λογῆς καλλιέργειαν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐκτάσεώς της εἶναι πεδινόν, τὸ χῶμα της εἶναι παχὺ καὶ παραγωγικόν, τὰ δάση καὶ τὰ λειβάδια της ἀπλώνονται σὲ μεγάλας ἐκτάσεις, τὸ ἔδαφος της κρύβει ἄφθονον κάρβουνο καὶ ὁ Δούναβις προσφέρει τὰ βαθεῖά του νερά γιὰ τὴν ποταμοπολιτικὴν συγκοινωνίαν.

Ἀπὸ τὴν πρόχειρην αὐτὴ σύγκρισιν φαίνεται πόσον στίς φυσικὲς συνθήκας ὕστερῃ ἢ Ἑλλάς. Μονάχα στίς θαλάσσιες συγκοινωνίας ἡ χώρα μας πλεονεκτεῖ, ἀφοῦ ἡ περισσώτερη βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσαν.

Ἄς θυμηθοῦμε τώρα τὴν πορείαν τῶν δύο λαῶν ἀφ' ὅτου ἀπέκτησαν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Τὸ ἑλληνικὸν

κράτος ἄρχισε τὸν δρόμον του μέσα στὰ ἐρείπια καὶ τὴν ἐξαθλίωσιν. Ὑστερα ἀπὸ ἑπτὰ χρόνων ἐξοντωτικὸν πόλεμον μὲ τὴν Ὄθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν δὲν ἀπέμειναν στὸν τόπον αὐτὸ παρά μόνον ἐρείπια ὑλικὰ καὶ ἀνθρώπινα καὶ πάνω σ' αὐτὰ ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ τὸ καινούργιον κράτος, μέσα σὲ περιορισμένα ὄρια καὶ μὲ ἀπελπιστικὰ μικρὸν πληθυσμόν. Ἐνῶ τὸ Βουλγαρικὸν κράτος ἐδημιουργήθη χωρὶς νὰ χύσῃται ὀφθαλμοὶ ἢ ἀπαιτήματα τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, χωρὶς ὑλικὰς καταστροφὰς καὶ ἄρχισε μὲ πληθυσμὸν ὑπερτριπλάσιον ἀπὸ τὸν ἑλληνικόν.

Τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν γιὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀκολούθησαν ὕστερα πολιτικὲς καὶ οικονομικὲς διαταραχῆς. Πολλὲς φορὲς ὁ τόπος μας ἔγινε θέατρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐγνώρισε καταστροφὰς καὶ λεηλασίας μεγάλων τμημάτων ἐξ αἰτίας ἐχθρικών ἐπιδρομῶν καὶ τέλος ἔπαθε τὴν φοβερὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922, ἡ ὁποία ὅχι μόνον δὲν ἐγονάτισε τὴν μικρὴν, φτωχὴν καὶ ἀβοήθητην Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀντίθετα ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ δείξῃ ὁ ἀκούραστος αὐτὸς λαὸς πόση ζωτικότηταν διατηρεῖ ἐντὸς του καὶ πόσα θαύματα εἶναι ἰκανὸς νὰ κάμῃ. Ἡ Βουλγαρία, ἔχασε σχεδὸν ὅλους τοὺς πολέμους μὲ τοὺς ὁποίους καταπίεσθη, ποτὲ ὁμως δὲν κατέκλυσαν τὰ ἐδάφη της ἐχθρικά στρατεύματα, καὶ ποτὲ δὲν ἐπλήρωσεν ἐπαχθεῖς οικονομικοὺς ὄρους εἰρήνης. Οἱ νικηταὶ της ἔδειξαν πάντα γενναιοψυχίαν καὶ ἐπιείκειαν—τίς δύο ἀνθρώπινες ἀρετῆς, πού ὁ Θεὸς ἐστέρησεν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Πρόσφατον παράδειγμα ἔχομε μπροστά μας στὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ Ἑλλάς, συνεπῆς στίς ὑποχρεώσεις της, στὴν ἱστορίαν της, στὸ μέλλον της, ἐπολέμησε μὲ αὐταπαρνήσιν καὶ αὐτοθυσίαν ὅσπου ἔπρεπε τέλειον συντριμνὸν πολιτικὸν καὶ οικονομικόν, στραγγαλισμένον καὶ ἐρειπωμένον, ἀπὸ τὸν κατακτητὴν. Τὰ καμῶματα τῆς Βουλγαρίας στὸν τελευταῖον πόλεμον, ὅσο καὶ ἂν εἶναι καταπληκτικὰ στὸν κνισμὸν τοῦ γιὰ ὅλον τὸν ἄλλο κόσμον, ταιριάζουν ὁμως θαυμάσια μὲ τὴν ἱστορικὴν παράδοσιν καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Χωρὶς νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, στηριζομένη στίς γερμανικὰς λόγους, ἡ Βουλγαρία κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα χωρὶς πόλεμον, χωρὶς μάχην, χωρὶς δαπάνην, χωρὶς θυσίαν καὶ ἐπέδωξε μὲ λύσσα τὴν καταστροφὴν τοῦ τόπου μας γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ δρέψῃ ἀκόπως τὸν καρπὸ τῆς ἀτιμίας της εἰς βάρος τοῦ τόπου μας. Ἀνέλαβε τὴν κατοχὴν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν—τῆς Ἄν. Μακεδονίας καὶ τῆς Δ. Θράκης, ὅπου οἱ Βούλγαροι ἐκλεψαν, ἐληλάτησαν, ἀτίμασαν καὶ μάζεψαν ὅσα οικονομικὰ ὀφέλη μποροῦσε νὰ τοὺς ἀποδώσῃ ἡ κουργεμένη γῆ. Κι' ὅταν οἱ σύμμαχοί της ἔπρεσαν συντριμνία, ἡ Βουλγαρία κατέφυγε στὴν τόσο προσφιλεῖ τῆς προδοσίαν καὶ ἐνῶ ὅλος ὁ κόσμος ἐπερίμενε τὴν παραδειγματικὴν τῆς τιμωρίαν, βρέθηκε μεγάλη δύναμις ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων νὰ προστατέψῃ τὴν Βουλγαρίαν καὶ νὰ στεφανώσῃ μ' αὐτὸ τὸ τρόπο τὴν δολιότητα πού χρησιμοποιοῖ στὴν ἐπίσημην ζωὴν του τὸ γειτονικὸν κράτος.

Τὸ μεγαλύτερον πλῆγμα πού ὑπέστη ἡ Ἑλληνικὴ οἰκονομία τὰ τελευταῖα χρόνια ἦταν τὸ πρόβλημα τῆς



προσφυγικής αποκαταστάσεως (1922). 'Η 'Ελλάς υπε-  
χρώθη ν' αποκαταστήσει ενόμιμου περίπου εκατομμύριο  
κατεστραμμένων προσφύγων, κυρίως γερόντων, γυναι-  
κών και παιδιών, που κατέφυγαν εις την περιοχήν της  
ἀποδιωγμένοι και απογυμνωμένοι από κάθε αγαθό. Κι  
ἐχρειάσθηκε ρωμαλέα προσπάθεια όλων τῶν 'Ελλήνων  
—μὲ τὴν συμπαράστασι τῆς Φιλανθρωπικῆς Ἐυρύπτης,—  
τεράστιες οικονομικὲς θυσίαι καὶ θεοράτη, συγκινητικὴ  
ἀδελφικὴ συμπόνησι γιὰ ν' ἀπορροφηθῆ τόσο πλῆθος  
προσφύγων ἀπὸ ἓνα λαὸ μόλις τριπλάσιον... Οἱ Βούλγα-  
ροι στὰ τελευταῖα χρόνια ἐδέχθησαν περίπου ἑκατὸ χι-  
λιάδες ὁμοεθνεῖς των πρόσφυγες, οἱ ὅποιοι κατέφυγαν  
ἐκεῖ ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα ἢ τὴν Τουρκία μὲ ὅλα των τὰ ὑ-  
πάρχοντα καὶ βρῆκαν ἔτοιμα σπιτία καὶ χωράφια τῶν  
'Ελλήνων καὶ Τούρκων κατοίκων, τοὺς ὁποίους εἶχεν  
ἀπομακρύνει ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις. Αὐτὲς εἶναι σὲ  
ἀδρὲς γραμμὲς οἱ συγκριτικὲς βάσεις πάνω στίς ὁποῖες  
στηρίζεται ἡ οἰκονομία στὰ δύο γειτονικά κράτη.

Προφανῶς αἱ βάσεις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας εἶναι  
μειονετικὲς κ' ὅμως ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος τῆς 'Ελλά-  
δος εἶναι σημαντικὰ μεγαλύτερη παρ' ὅλα τὰ φυσικά,  
τὰ πολιτικά καὶ τὰ γαιοκτητικὰ μειονεκτήματα, ἢ 'Ελ-  
λάδα κατώρθωσε νὰ ἐπιτελέσῃ στὸ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο  
πολὺ περισσότερα ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Τὴν πρόοδο αὐτὴ  
τὴν διακρίνουμε εὐκόλως σ' ὅλους τοὺς τομείς τῆς οἰκο-  
νομικῆς ζωῆς, στὴ βιομηχανία, στὸ ἐμπόριο, στὴ ναυτι-  
λία καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμη τὴ γεωργία. 'Η ἑλληνικὴ βιομη-  
χανία ξεπερνάει τὴ βουλγαρικὴ καὶ στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐρ-  
γοστασίων, στὴν κινητήριον δύναμι, στὸν ἀριθμὸ τῶν ἀ-  
πασχολουμένων ἐργατῶν, στὸν ἀριθμὸ τῶν κεφαλαίων,  
στὴν ἀξία τῶν προϊόντων, στὴν ἐξαγωγή βιομηχανικῶν  
εἰδῶν κ.λ. 'Η ἑλληνικὴ βιομηχανία ὑπερέχει καὶ σὲ τοῦ-  
το ἀκόμη, ὅτι τὰ κεφάλαια ποὺ χρησιμοποιεῖ εἶναι σχε-  
δὸν ὅλα ἑλληνικά, καθὼς ἐπίσης εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἑλ-  
ληνικὸ τὸ ἀνώτερον καὶ κατώτερον τεχνικὸ προσωπικὸ  
τῆς, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ βουλγαρικὴ βιομηχανία εἶναι κυ-  
ρίως δημιούργημα ξένων κεφαλαίων καὶ ξένων τεχνικῶν  
φώτων. Βέβαια ὁ τελευταῖος πόλεμος κατέστρεψε μεγάλ-  
ο τμήμα τῆς βιομηχανίας μας κ' ἐκλόνησε τὰ οἰκονο-  
μικά θεμέλια τοῦ τόπου. Ἄλλ' οἱ ζημίαι ἀφοροῦσαν κυ-  
ρίως ἄψυχα ὑλικά, δὲν ἔθιξαν ὅμως τὴν αὐτοπεποίθησι  
καὶ τὴ δημιουργικὴ πνοὴ τοῦ βιομηχανικοῦ κόσμου τῆς  
'Ελλάδος. Στὸν τομέα ἐπίσης τοῦ ἐμπορίου ἢ ὑπεροχῆ  
τῆς 'Ελλάδος εἶναι καταφάνερη. 'Η ἐμπορικὴ δραστη-  
ριότης τῶν 'Ελλήνων, ἀληθῶς παραδειγματικὴ σ' ὅλη  
τὴν Εὐρώπην, ἠῤῥησε τὴ δρᾶσι τῶν ἐντοπιῶν παραγωγῶν  
καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας στὸ ἐ-  
ξωτερικόν. Ἀντιθέτως τὸ βουλγαρικὸν ἐμπόριον εἶναι καὶ  
ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς σὲ κατώτερη μοῖρα καὶ δὲν  
ἐπαρκεῖ γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἐκπολιτιστικὸν καὶ οἰκο-  
νομικὸν προορισμὸν του. Δὲν εἶναι δὲ πολλὰ χρόνια ἀπὸ  
τότε, ποὺ ἔλειπαν ἐντελῶς οἱ Βούλγαροι ἐμποροί, γιὰ  
οἱ 'Ελληνες ἐμπορευόμενοι ἐξυπηρετοῦσαν τὸ Βουλγα-  
ρικὸν λαὸν καὶ τὴν οἰκονομικὴν του πρόοδο. Ἄλλως τε ἡ  
ὑπεροχὴ τῶν 'Ελλήνων ἐμπόρων ἐναντι τῶν Βουλγάρων  
συναδέλφων των γίνεται φανερὴ κ' ἀπὸ ἄλλη σύγκρισι.  
Οἱ Βούλγαροι ἐμποροὶ δροῦν μοναχὰ μέσα στὴ χώρα

τους, ἐνῶ οἱ 'Ελληνες εἶναι διεσπαρμένοι σ' ὅλα τὰ  
κέντρα τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, τῆς Ἀ-  
φρικῆς, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ τῆς  
Αὐστραλίας, ὅπου σχηματίζουν ἀκμάζουσες παροικίας.

Ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξι τῆς ναυτιλίας δὲν χωρεῖ καμ-  
μία βέβαια σύγκρισις. Ὁ ἑλληνικὸς ἐμπορικὸς στόλος  
συναγωνίζεται τοὺς πρώτους στόλους τοῦ κόσμου καὶ  
παρὰ τὰ φοβερά πλῆγματα ποὺ ἔπαθε κατὰ τὴ διάρ-  
κεια τοῦ πολέμου ἐξακολουθεῖ καὶ πάλι νὰ εἶναι ἰσχυ-  
ρὸς καὶ νὰ μεταφέρει τὴν ἐθνικὴν σημαία καὶ τὸ ἑλλη-  
νικὸ ὄνομα στὰ πέρατα τῆς γῆς.

Καὶ στὴ γεωργία ἀκόμη ἡ 'Ελλάς δὲν ὑστεροῦσε ἀπὸ  
τὴ Βουλγαρία. Ἀπὸ ἀπόψεως τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ ἀσφα-  
λῶς τὴν ξεπερνᾷ ἡ Ἄλλ' αὐτὸ δὲν συμβαίνει πιά σή-  
μερα. 'Η 'Ελλάς ἀπεστραγγίσθη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ  
τὴν ξένην στρατιωτικὴν κατοχὴν, ἐνῶ ἡ Βουλγαρία ἠῤῥησε  
τὸν τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν καὶ τὸ κινητὸ γεωργικὸ τῆς  
κεφάλαιον μὲ τὴν διαρπαγὴ τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν ζώ-  
ων ἀπὸ τὴν Ἀνατ. Μακεδονία καὶ τὴ Δ. Θράκη.

Αὐτὰ εἶναι τὰ οἰκονομικά πλαίσια μέσα στὰ ὁποῖα  
ζοῦν οἱ δύο γειτονικοὶ λαοί: Ἡ Βουλγαρία ἐκτεταμένη  
δυσανάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸν τῆς ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀρ-  
παγὴ τῶν 'Ελληνικῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας  
κ' ἡ 'Ελλάδα πνιγμένη μέσα στὸ στενὸ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ  
πλεῖστον ἄγονο ἔδαφος ποὺ τῆς ἀπόμεινε μετὰ τὴς φαλ-  
κιδεύσεις τῆς Β. Ἡπείρου καὶ τῆς Ἄν. Ρωμυλίας. Καὶ  
ὅμως οἱ Βούλγαροι ποτὲ δὲν ἠρέσθησαν σὲ ὅτι παρα-  
νόμως κατέχουν. Ἐξήτησαν πάντα, σὰν τὸν ἀπληστο  
κλέφτη, νὰ καταπιῶν καὶ τὴν ὑπόλοιπὴ Μακεδονία.  
Γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸ χρησιμοποιοῦν ἄλλοτε ἄλλα μέσα:  
τὸν πανσλαβισμό, ἢ τὸν κομμουνισμό (αὐτονομία) ἢ  
τὸν κομμουνισμό, ἀνάλογα μὲ τὴς ἐποχῆς καὶ μὲ τὰ πο-  
λιτικά ρεύματα. Κάθε φορὰ ποὺ ἐματαιώοντο ἢ ἐλπίδα  
των νὰ κἀμουν τὴν Μακεδονία κατευθείαν Βουλγαρικὴν,  
ἐπροπαγάνδιζαν τὴν αὐτονομία τῆς. Καὶ τὸν σκοπὸν  
αὐτὸν τὸν ἐπιδιώκουν μὲ πρωτοφανῆ δολιότητα καὶ πα-  
νουργία, ὅση δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς στὴν ἐξωτερικὴ πο-  
λιτικὴ οὐδενὸς ἄλλου κράτους. Ἀντιθέτως αἱ ἀξιώσεις  
τῆς 'Ελλάδος γιὰ νὰ ἐνωματώσῃ παλαιὰς ἑλληνικὲς  
ἐπαρχίας τῆς Ἄν. Ρωμυλίας, ποὺ τώρα κατακρατεῖ ἡ  
Βουλγαρία, εἶναι ἀπόλυτα βέβαιες, γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν  
πρῶτα στὰ ἱστορικὰ δίκαια, ὕστερα στὸν ἠθικὸν παρά-  
γοντα, ἐφ' ὅσον ἡ Βουλγαρία ἠττήθη, καὶ τέλος σὲ πο-  
λιτικοστρατιωτικὴν ἀνάγκην, ἢ ὁποῖα καθιστᾷ ἐπιβεβλη-  
μένη τὴν 'Ελληνικὴν ἐξάπλωσιν στίς βόρειες περιοχὰς τῆς  
Ροδόπης καὶ τοῦ Ὀρβήλου. Τοῦτο δὲν εἶναι βέβαια  
ἰμπεριαλισμὸς, οὔτε φασισμὸς, ὅπως συκοφαντοῦν οἱ ἀν-  
τίπαλοι. Εἶναι ἀπλῶς ἀπόδοσις ἱστορικῆς δικαιοσύνης  
καὶ ἀποβλέπει στὴν ἐξασφάλισιν τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ  
καὶ στὴν ἰκανοποίησιν τῶν στοιχειωδῶστερων ὑλικῶν ἀν-  
θρωπίνων ἀναγκῶν. Ἐτοίμον ἂν σταματήσῃ ὁ ἀναγ-  
καστικὸς ἐκπατρισμὸς πολλῶν χιλιάδων 'Ελλήνων στὰ  
πέρατα τῆς Οἰκουμένης γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί κ' ἡ κα-  
ταστρεπτικὴ αἰμορραγία τῆς πολυβασανισμένης φυ-  
λῆς μας

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ



Τὰ διηγήματα τῆς «Εργατικῆς Ἑστίας»

## Μιζέριες

Ἐπαινος τοῦ 6' διαγωνισμοῦ



Ντούκου, ντούκου, μπέεε... ντούκου, ντούκου,  
μπέεε... τὸ μικρὸ ψαροκάϊκο, μιὰ σέσουλα δυὸ πι-  
θαμὲς πάνω ἀπ' τὸ νερό, φορτωμένο μὲ καμιά δε-  
καριά παλιοπροβατίνες καὶ τὸν καθηγητὴ, σκίζει τὴν  
ἀσημένια θάλασσα πρῶι-πρῶι τραβῶντας γιὰ τὴ  
Σύρα.

Ντούκου, ντούκου, μπέεε, λέει καὶ ξαναλέει μὲ  
πεῖσμα στὴν πηγμένη θάλασσα ποὺ ξελογιάστηκε  
στὴν ξηνοιασιὰ τοῦ μικροῦ καλοκαιριοῦ καὶ μὲ ρα-  
θυμιά τοῦ κάνει τόπο νὰ περάσει...

Ξαπλωμένος σὲ μιὰ κουβέρτα στὴ στενόχωρη πλώ-  
ρη τοῦ «καϊκιου», ἐξετάζει τὰ γύρω του ὁ καθηγη-  
τῆς. Ὁ καπετάνιος, ἓνας τριαντάρης μὲ ψημμένο  
σκληρὸ πρόσωπο ποὺ μόλις ξεχωρίζει ἀνάμεσα στὸν  
κατεβασμένο κοῦκο καὶ τὴ λιγδωμένη φόρμα—ἄλλο-  
τε φούρναρης καὶ στὴν κατοχὴ μαυραγορίτης τοῦ  
λαδιοῦ καὶ καϊξῆς—, καθισμένος ἀνάγερτα πλαῖ στὸ  
τιμόνι μασουλᾷ ἀτέλειωτα μὲ μισόκλειστὰ μάτια  
κ' ἀφαιρεμένο μυαλὸ—θαροεὶς κἀνοντας κομπίνες  
πῶς νὰ πουλήσῃ τις προβατίνες γι' ἀρνάκια τοῦ γά-  
λακτος...

Καὶ κεῖ στὴ μέση τοῦ καϊκιου, στὰ πλάγια τ'  
ἀμπαριοῦ, οἱ προβατίνες, μὲ τὰ θολὰ κοντὰ μάτια καὶ  
τὰ ποδάρια δεμένα, μηρυκάζουν γεμμένες στ' ἀπομει-  
νάκια τῆς πράσινης πλαγιᾶς, χωρὶς νὰ ὑποπτεύονται  
τὴ μεγάλη τιμὴ ποὺ τοὺς γίνεται, νὰ ψέλναι τὸν ἐπι-  
κῆδειο τους ὁ καθηγητῆς ποὺ βαστάει τὸν ψυχικὸ  
σταυρὸ τοῦ Γολγοθᾶ τους. Κάθε τόσο μονάχα στα-  
ματοῦν γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ μᾶσημα κ' ἀφίνουν ἓνα  
ἀνέκφραστο μπέεε, ποὺ δὲν ξέρεις ἂν εἶναι θλίψης  
φωνὴ γιὰ τὴν στέρησι τοῦ χωραφιοῦ, πόνου ξε-  
θύμασμα γιὰ τὸ δέσιμο τῶν ποδαριῶν, ἢ ἀκομπα-  
νιαμένο στὸ μονότονον τραγοῦδι τῆς μηχανῆς τοῦ  
καϊκιου.

Σιγὰ-σιγὰ, μὲ τὸ πέρασμα τῆς ὥρας ὅλα σβή-  
νουν κ' ὁ καθηγητῆς βυθίζεται στίς σκέψεις του.  
«Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι διὰ Β. Δ. τῆ... ἐκδοθέντος  
καὶ τῆ... καταχωρισθέντος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. ΦΕΚ  
μετατίθεσθε εἰς τὸ γυμνάσιον...»... Ὑπηρετοῦσε  
πρὶν σ' ἓνα γυμνάσιον τῆς Στερεᾶς ὅπου τὸν βρῆκεν  
ὁ πόλεμος καὶ τὸν ἐπιστράτεψαν. Μὲ τὴν κατοχὴν,  
γύρεψεν ἀπόσπασιν σ' ἓνα παράστημα γυμνασίου ποὺ  
ιδρύθηκε γιὰ τὴν πολεμικὴν περίοδο στὸ μικρὸν τοῦ  
νησοῦ καὶ τὴν πέτυχε. Ἄφησε στὴν παλιά του θέση  
τὰ πράματά του σ' ἓνα γνωστὸ του σπίτι—λίγα ἐπι-  
πλα, σκευὴ τῆς κουζίνας, πιατικὰ—πῆρε τὰ ροῦχα

του καὶ κατέβηκε στὸ νησί.. Κατώρθωσε, πουλῶντας  
ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε καὶ μὲ μύριους ἀγῶνες νὰ  
ζήσει τὴ γυναῖκα καὶ τὰ τρία παιδάκια του.

Μὲ τὴ λαχτάρα περιμένει τὴν ἀπελευθέρωσιν μὲ  
τις ἐπαγγελίες τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λον-  
δίνου. «Ἐδῶ Λονδίνον... καταστρέφετε τὰ πάντα,  
γενναῖοι Ἕλληνες, γέφυρες, ἐργοστάσια, δρόμους...  
'Η 'Ελλάδα γρήγορα θὰ ἐλευθερωθῆ καὶ θὰ τρώτε  
μ' ἀσημένια κοντάλια...». Δὲν ἔαλεγε ἔτσι βέβαια μὲ  
ἀκριβεία, μὰ κάτι τέτοιο ἤθελε νὰ ποῦν... Ὑ-  
στερα ἀπ' αὐτὰ, περιμένει πῶς σὰν θάρχονταν θὰ  
τοῦδιναν κάνα-δυὸ βαθμοὺς προαγωγῆς, γιὰ τὴν ἔ-  
μεινε στὴ θέση του κἀνοντας μ' εὐσυνειδησία τὸ  
καθῆκον του, μισθὸν ἡγεμονικὸν κ' ἓνα καταδρομικὸ  
τουλάχιστον γιὰ νὰ τὸν μεταφέρει στὴν καινούργια  
του θέση...

Καὶ τώρα; Δὲν εἶναι πολλὲς μέρες ποὺ θαλασ-  
σοπνίχτηκε νὰ πάει νὰ πάρει τὰ πράματά του, ὅσα  
τοῦχαν ἀφήσει οἱ Γερμανοὶ—ἀπὸ χοντὰ κομμά-  
τια, γιὰ τὴ ψιλὰ ἦταν βολικά στὸ ξεκουβάλημα—  
νὰ τὰ κουβαλήσῃ μ' ἓνα σαράβαλο αὐτοκίνητο στὸν  
Πειραιᾶ κ' ἀπὸ κεῖ στὸ νησί, πληρώνοντας τὰ μαλ-  
λοκεφάλια του. Εἶχε ζητήσει μόνος του τὴν μετάθε-  
σιν καὶ γι' αὐτὸ τὸ κράτος δὲν τοῦ πλήρωσε τὰ μετα-  
φορικά...

Ὁχτώβριος 1945, ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν ἀπελευ-  
θέρωσιν... τοῦκοπαν ἓνα βαθμὸν, γιὰ τὴν ἔκαμε τὴν  
κουταμάρα νὰ δεχτεῖ κανονικὴν προαγωγὴν στὴν κα-  
τοχὴν... τοῦχουν ἓνα μιστὸ ποὺ φτάνει γιὰ τὸ μισὸ  
μῆνα κ' εἶναι δύσκολο νὰ τὸν ἀφήσουν στὸ νησί-  
κι του, ποὺ ἀνῆκει στὴν ἴδιαν «ἐκπαιδευτικὴν περι-  
φέρειαν», γλυτώνοντάς τον ἀπὸ τὰ ἔξοδα τοῦ ξεκου-  
βαλισμοῦ καὶ τῆς ξενιτειᾶς... Καὶ ζήτησε γι' αὐτὸ τὴ  
μετάθεσιν, γιὰ τὴν Στερεὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ ζήσει  
μὲ τοὺς δικούς του, στάθηκε ἀδύνατο νὰ βρῆ σπιτί.

Πῶς περιμένει τὸ δεκαπενθήμερον... ξόφλησε ἓνα  
μέρος τοῦ χρέους του, δανείστηκε κ' ἄλλα, ἄφησε  
τὰ μισὰ στὸ σπιτί καὶ πῆρε κ' αὐτὸς τὰ ρέστα γιὰ  
τὴ νέα του θέση...

Ἡ θέα τοῦ ὁμορφου λιμανιοῦ μὲ τοὺς δίδυμους  
λόφους ντυμένους μὲ χαρούμενα σπιτάκια κ' ἐκκλη-  
σίες μὲ μαρμαρένια καμπαναριά τὸν ἄφησαν ἀδιά-  
φορο μαζί μὲ τὸν καϊξῆ καὶ τὴν προβατίνες. Προ-  
σγειώθηκαν ἀπότομα καὶ χωρὶς οἶχτο στ' ἀντίκρυ-  
σμα τῶν χαμάλων ποὺ πήδηξαν στὸ καῖκι, πρὶν  
προκάνει ἀκόμα νὰ δέσει παλαμάρι... Ἡ ἀξιοπρέ-





πεια απαιτούσε να μην κουβαλήσει μονάχος τη βαλίτσα του με τα λιγοστά πρόχειρα βιβλία και ρούχα και την άφησε στα χέρια του πρώτου αθηναίου που του πήρε δυο μεροκάματα του για τη δούλεψη.

Εγκαταστάθηκε προσωρινά σε κάποια θεία της γυναίκας του, ως νάβρει σπίτι να νοικιάσει, και την άλλη μέρα πρωί-πρωί παρουσιάστηκε στο γυμνασιάρχη. «Χαίρω πολύ, καλώς ώριστα, έλα βρέ παιδί μου κι' έχουμε τέτοιες έλλείψεις στο προσωπικό...».

«Ομορφο σχολειό, δίπλωτο, εύρωστο... Μόνο τα σπασμένα του τζάμια έδειχναν το πέρασμα του κατακτητή. Τα παιδιά και τα κορίτσια—είναι μικρό—τόν κοιτάνε σαν περίεργο ζώο, περνώντας για να μπουν στην τάξη κατά δυάδες... το νέο έχει γίνει γνωστό: ο νέος καθηγητής, παιδιά, ο νέος καθηγητής, κορίτσια...». Αρχίζουν τα πρώτα σχόλια. «Μια σταλιά... χλωμός που είναι...» και «χρυσό μου»—μεταξύ τους ειρωνικά δυο μεγάλες... Βλέμματα υπεροπτικά οι τελειόφοιτοι πούναι μιάμιση φορά στο μπόλι.

Οι κ. «συνάδελφοι» κάνουν τη γνώριμία του στο γραφείο. Έκφραση προσώπων και ματιών μ' ερωτηματικά για την αξία του, θαυμαστικά για την οικογένειά του, παρενθέσεις για το γυμνασιάρχη κι' αποσιωπητικά για την κατάσταση.

Στην τάξη. Απόλυτη σιωπή όσπου ν' ανοίξει το στόμα του. Όσο προχωρεί, βρίσκουν το σφυγμό του. Αρχίζουν οι πρώτες κρίσεις. Το καταλαβαίνει από τη στάση τους, τα μάτια τους. «φαίνεται βαρβάρως φιλόλογος, όχι σαν τον...μιά είναι και βολικός, θα την περάσουμε φίνα...» Η έξοικείωση δεν άργει, κάτι οικογενειακές, κάποτε μισοχαμόγελα, ένας ξεθαρρεύοντας ύψωνει τη φωνή πετώντας κάποιο καλαμπούρι. Έχει τη δύναμη να φωνάξει σαν τον νευριάσουν και να τους κάνει ν' αλλάζουν γνώμη, μα σήμερα δε μπορεί να το κάνει... Είναι μια μέρα διάφανη, λουσμένη στο ήλιοφως που πλημμυρίζει την τάξη απ' τ' ανοιχτά παράθυρα χρυσώνοντας τις μπουκλές των μαθητριών και τ' ανήσυχα πρόσωπα των αγοριών του τιτιβίζουν στην όλοχρόνιά τους άνοιξη χαρούμενα για τον καινούργιο καλόβολο καθηγητή που δεν τους έβαλεν ακόμα φωνή... Φαριδιές λουριδες ήλιου λαμπαδίζουνε θριαμβικές τα σκυθρωπά θρανία με τ' ασήκωτο φορτίο των αρχαίων συγγραφέων, της γραμματικής, του συνταχτικού, ραίνοντας μ' ασημόσκονη το πέρασμα τους.

Έχει σηκώσει μια μαθήτρια και διαβάζει μεγαλύτεφωνα. «Επύαξα δε ή Σουέννεσιος γυνή... λαβούσα χρήματα πολλά... έντυγάνει τῷ Κύρῳ... ἐφ' ἀρμαμάξης...» Ο καθηγητής ξεχάστηκε. Απ' τ' ανοιχτά παράθυρα, καθώς είναι ψηλωμένος στην έδρα του, βλέπει τη λευκή πολιτεία π' άνοιξε μύρια πορτοπαράθυρα και μουνδιασμένη ρουφάει μ' ορθάνοιχτα ρουθούνια τη ζωογόνα φωτοπλημύδα. Κάποια

φοινικιά στην κεντρική πλατεία έριξε ορθύμη τις βεντάλιες της κολλητά στον κορμόν αποκαρωμένη από του προΐνου την αναγλία κι' απ' των σπουργιτιών τη φλυαρία ζαλισμένη: ο καθηγητής με την τάξη του... Πόσα δεν είχε δεί ριζωμένη στην πλατεία, πόσα δεν είχε ακούσει. Ολόγυρα στα δημόσια χτίρια (Νομαρχία, Δημαρχείο, Έφορείες, Δικαστήρια), τους κατακτητές να διατάζουν και να μαστιγώνουν, τους κνηνημένους της πείνας πάνω σε πόρτες να τους πηγαίνουν βιαστικά στην τελευταία τους κατοικία... Κάτω στην πλακόστρωτην άπλωσιά τα ένοχα ζευγάρια της πείνας και του πόθου... Είδε ακόμα το χτίριο της Λέσχης να τινάζεται στον άερα κομμάτια με σάρκες έχθρικές ανάκατα, χτυπημένο από τ' άτσαλένια πουλιά της Έλπίδας. Είδε και τις πλάκες της άμαρτίας να τινάζονται συντρίμια γύρω και στις άνοιγμένες της γής πληγές να φυτρώνουν τ' άγνά χορτάρια και τα λούλουδα. Δέχτηκεν ακόμα μια λαβωματιά στο λιγνό κορμί της με του θεριού το ψυχολάχημα. Έτσι, καθώς ύψωνεται με τις βεντάλιες κατεβασμένες—καίχι με σκισμένα πανιά ύστερα από μπουρίνι σε γαληνό λιμάνι—του φαίνεται η ίδια ή Έλλάδα πληγωμένη μα με την κορφή στυλωμένη στις Έλπίδας τον ούρανο με τα καινούργια βλαστάρια. Του περνά μια ιδέα ξαφνικά: να πει στο δήμαρχο να κόψει τις ξερες βεντάλιες της σκλαβιάς, να μείνουν τα βλαστάρια της νίκης...

Πιο κει στο γαληνεμένο λιμάνι κάποια κατάρτια καίχιων και βαποριών καρφώνουν ακούνητα σα φυτεμένα τη γαλανάδα τ' ουρανού... Πέρα μακριά ή θάλασσα του στέλνει άσημένα αντιφεγγίσματα και στο βάθος το μικρό του νησί μισοχαμένο σ' ένα άσημόγκριζο τούλι μοιάζει να χώνεψε τη γυναίκα, τα παιδάκια του που φεύγοντας τον εκλιπαρούσαν να τους στείλει καραμέλες και λουκούμα... Τα συλλογιέται. Ο μεγάλος πήγε φέτο σχολειό για πρώτη φορά. Κάποια δασκάλα θα του τριβελλίσει το μυαλό δάκι του κι' αυτό θα θυμάται με καημό τη χαμένη λευτεριά του στις θάλασσες, στους γύρω λόφους με τους άκούραστους άνεμόμυλους... Ο δεύτερος θάχει πάρει τον κατήφορο στις γειτονιές, μιλώντας τα παλάβια του, και το τρίτο θα κοιμάται μακάριο στην κούνια του βυζαίνοντας με ήδονη τα δάχτυλά του...

Και μακριά, πολύ μακριά σε τόπο και σε χρόνο, είν' ένας κάμπος στην Κιλικία λουσμένος σα σήμερα στο ήλιοφως.

Η Κίλισσα βασίλισσα, φορώντας λαμπρό ιμάτιο με στραφτερό διάδημα και πλούσια κοσμήματα, προχωρεί καμαρωτή, φέροντας δώρα στο νεαρό πριγκιπόπουλο, τον Κύρο, που με δέκα χιλιάδες άρματωμένους πάει να πάρει το θρόνο της άπεραντης αυτοκρατορίας τ' άδερφού του. Όλα είναι όμορφα και λαμπερά στα μάτια του. Κ' ή μεστωμένη βασίλισσα

με τον ύστερόβουλο θαυμασμό για τον περαστικό επισκέπτη—γιατί ο Σουέννεσιος έχει αντιρρήσεις για τη φιλοξενία...—Τίποτα δεν προμαντεύει το τραγικό του τέλος... Κύρος... Αδόλφος... Εύα... Μπενίτος... Κλαρέττα.

—Διάβασα, κύριε καθηγητά... τον προσγειώνει ή μαθήτρια...

—Όραία, έρμήνευσέ το!

—Μα το έρμήνευσα κιόλα...

Κάποιο αυθόρμητο γέλιο ξεσπά στην τάξη που κάνει πως δεν το κατάλαβε και προχωρεί στις γραμματικές, συνταχτικές παρατηρήσεις... Προσέχει τη μαθήτρια: όχη, με σφιχτοπλεγμένες κοιτίδες κ' έξυτνα μάτια, παίξει στα δάχτυλα κανόνες κ' εξαίσεις... Μπρός του τρεις σειρές θρανία κινδυνεύουν να χωρέσουν καιμιά ογδονταριά μαθητές και μαθήτριες που τον κοιτάνε με τόσα φωτεινά ζευγάρια μάτια... Έδώ του σοφολογιώτατου που με δεκατέσσερα χρόνια ζωής φαντάζει για πιο μεγάλος... Πάρα κει μια με κόκκινα μάγουλα και πεταχτά μαλλιά που δε φαίνεται να στενοχωριέται για τίποτα... Ο έξυπνος της τάξης με τ' άστεία μούτρα και το νευρικό κάθισμα. Η μοιραία που σε κοιτάει με συγκατάβαση... Ο ψηλός καθυστερημένος... Ο κοντοστούμπης με τη σπιράδα στα μάτια... Ο χοντροκέφαλος με τα στυλωμένα μάτια και τ' άνίκανα άφτια. Όλη ή μελλοντική κοινωνία με τους φιλότιμους, τους ήθικους, τους άρριβίστες, τους δειλούς, τους τολμηρούς...

Χτυπά το κουδούνι... Η θειά του τον περιμένει να φάνε. Προτιμάει να πάει στο έστιατόριο για κα-

μιά φασολάδα. Φτάνει ή υποχρέωση του ύπνου. Γυρίζει τ' απογέματα μάτια για σπίτι, τα μισά τα γκρέμισαν στην κατοχή για να κάψουν τα πορτοπαράθυρα και τις ξυλωσιές. Ήταν τόσο δυσκολόβρετα τα καύσιμα. Έπειτα άδειασαν τόσα σπίτια: όχτω χιλιάδες πήγαν από πείνα. Δυο-τρια για νοίκιασμα με λαβωμένους τοίχους και σπασμένα τζάμια θέλουν τόσα λεφτά! Όπου γυρίσει μαυρίλα. Στην αγορά μερικά κάστανα και κυδώνια. Που και που προβάλλει μια βάρκα με γλυλοπατάτες, το λάδι άνύπαρχτο. Για κρέας πρέπει να σταθής στην ουρά από τα ξεμερώματα μια φορά τη βδομάδα. Κάποια μέρα είδε την άστυνομία να διαλύει με τη βία τους εργάτες του λιμανιού στη ρίζα της φοινικιάς πουχαν άπεργήσει ζητώντας αύξηση του μεροκάματου. Κι' αυτός λογάριζε να κάνει πρόταση για τις πεσμένες βεντάλιες της...

Στο μεταξύ ή δουλειά εξακολουθεί φιλότιμα στο σχολειό και στο σπίτι με τ' άτέλειωτα τετράδια των εκθέσεων. Το χρέος μεγαλώνει, ή γυναίκα του γράφει και ξαναγράφει άπελπισμένη. Κοντά στ' άλλα πέφτει κι' άρρωστος στο κρεβάτι. Ο τυρετός κι' ή στενοχώρια πως έγινε βαρετός σε ξένο σπίτι τον τρώει.

Πέρασαν ένας μήνας και τα παρακάλια του πιάσανε τόπο καιμιά φορά. Ένα μουντό προΐνο του Νοέμβρη, στηριγμένος στην πλώρη ενός μικρού βαποριού της Έμελ, ξαναντικούζει χαρούμενος το σπιτάκι του, βουτηγμένος στο χρέος, μα με τις τσέπες γεμάτες καραμέλες για τα παιδάκια του.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΑΛΗΡΕΑΣ

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

## Τ' ΑΝΟΙΧΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ

Την παθαίναμε πάντοτε με τα χρώματα που διαλέγαμε για το ντύσιμό μας. Μπλε και μαύρο, το πολύ πολύ κανένα σκούρο, αλλά κι' αυτό βαθύ, σκοτεινό. Εμείς οι άνδρες άσφαλώς. Οι γυναίκες, περισσότερο πρακτικές από μās, παίζαν άνέκαθεν με τις ποικιλίες των χρωματισμών, σαν και τις πεταλούδες με τα σύννεφα των λουλουδιών του κάμπου. Η πρόληψις της σοβαρότητας; Όπωςόποτε. Και στην πιο παρεξηγημένη μορφή της μάλιστα. Ένα άνοιχτό, ένα άνετο χρώμα, ακόμα και για νέο άνθρωπο, κινδύνευε να θεωρηθῆ σαν κάτι το έλαφρό. Το βαρύ χρώμα, ακόμα και στον περίπατο. Η συνοφρώσις, το άγέλαστο πρόσωπο ή και το λιγοστό και άκριβοζυγισμένο χαμόγελο... Ο γελαστός ούρανος μας, το άστείρευτο φως, ζητούσαν κάτι το πιο χαρούμενο. Τα μάτια το ίδιο. Κάτι που να την ξεκουράζει γύρευε και ή ψυχή—ή επίδρασις που άσκούν πάνω της τα χρώματα είνε τόσο γνωστή άλλως τε. Κι'

ήρθε ο καιρός—δεν έχουμε παρά να ρίξουμε μια ματιά στο δρόμο μας. Όρατα άνοιχτά χρώματα, που σκορπάνε μια άνεξήγητη αισιοδοξία. Το πράγμα δεν είνε, φυσικά, μικρό. Έπρεπε να γινή ο πόλεμος για να φτάσουμε στο σημείο να συναγωνιζώμαστε ακόμα και τους Έθροπαιους στο ζήτημα αυτό. Δεν κατηγορούμε κανένα. Όπωςόποτε όμως δεν μακαρίζουμε και τους καλιότερους με την άναγκαστική, βέβαια, προτίμησι που έδειχναν στα σκοτεινά χρώματα. Υποχωρούν οι βαρείς χρωματισμοί, παραχωρώντας τη θέση τους σε χρώματα περισσότερο γελαστά και αισιόδοξα. Σε λίγο μάλιστα, καθώς φαίνεται, θα γενικευθούν, θα γίνουν ή άυριανή γενική χαρά, που θ' άνακουφίση την όρασι και την ψυχή. Ήταν καιρός. Έπρεπε όμως—δεν μπορούσε να γινή και διαφορετικά—να προηγηθούν τα βαρεία σκοτεινά χρώματα για ν' αντιληφθούμε ζωηρότερα την ευφρόσυνη αυτήν αντίθεση.

Το κάθε κύμα χρωσάει την όμορφιά της καμπύλης του στην υποχώρησι του προηγούμενου κύματος, παρετήρησε κάποιος. Και έτσι θα πρέπει να είνε...

ΣΠΑΛ.

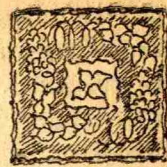




Τὰ διηγήματα τῆς «Εργατικῆς Ἑστίας»

## Ἡ «Συμφιλίωσις»

Ἔπαινος τοῦ 6' διαγωνισμοῦ



Μόλις ἡ ματιά μου ἔπεσε ἐπάνω του, μπαίνοντας στήν αἴθουσα, αἰσθάνθηκα ἕνα φόβο νὰ μὲ κυριεύῃ. Ἦταν μὲ τὸ σούρουπο. Τ' ἄγρια μάτια του, τὸ πλατὺ καὶ ρυτιδωμένο μέτωπό του, τ' ἀχτένιστα μαλλιά του καὶ ἡ ἄσχημη μύτη του μοῦ τράβηξαν καὶ μοῦ κρατοῦσαν ὅλη τὴν προσοχὴ καὶ μοῦδιναν μιὰ σύγχυσι. Σὰ νὰ μὲ παρακολουθοῦσε ἐπιβλητικὸς καὶ αὐστηρὸς. Κάθησα μπροστὰ στὸ πιάνο, χωρὶς νὰ ξεκολλοῦν τὰ μάτια μου ἀπὸ πάνω του. Εἶδα πὼς δὲν μποροῦσα νὰ παίξω οὔτε νότα. Μ' εἶχε κυριεύσει πανικός!... «Ἐλα, λοιπόν, παιδί μου, παίξε κάτι νὰ σ' ἀκούσουμε!» Μὲ ξύπνησε ἡ βαρεῖα φωνὴ τοῦ Διευθυντοῦ καί, βλέποντας τὰ πλήκτρα, κάπως συνήλθα ἄρχισα νὰ παίζω ἕνα βάλς τοῦ Σοπέν, ἀλλὰ αἰσθάνθηκα ξανά κάτι νὰ μ' ἐνοχλῇ. Σήκωσα τὸ βλέμμα μου καὶ ξανά νὰ μὲ κυττάζουν ἀκίνητα τὰ μάτια του. Τὰ χέρια μου ἄρχισαν νὰ τρέμουν καὶ νὰ χάνουν τὴ δύναμί τους. Σιγὰ σιγὰ οἱ φθόγγοι ἔσβυναν. Μ' ἔπιασε ἡ ἴδια ἀδράνεια πού εἶχα στήν ἀρχή.

«Τὸ ξέχασες, παίξε κάτι ἄλλο», μὲ ξανάφερε ἡ φωνὴ τοῦ Διευθυντοῦ στήν πραγματικότητα.

Ναί, θὰ παίξω...

Ἄρχισα τὴν Ἀπασσιονάτα τοῦ Μπετόβεν. Μὰ μὲ τις πρώτες νότες ἐνοιώσα νὰ μὲ καρφώνῃ τὸ βλέμμα του. Μοῦρχονταν νὰ ζητήσω ἔλεος. Νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ κάνω τις ἐξετάσεις μου.

Αὐτὸς ὅμως ἐκεῖ...

Σηκώνομαι ἀπελπισμένη, ἀνοίγω τὴν πόρτα καὶ βγαίνω ἔξω.

Εἶχα, βέβαια, ἀποτύχει.

Κάθησα στὸ χῶλ, περιμένοντας καὶ γὰρ δὲν ξέρω τί!... Ἀποτελέσματα; Μ' ἀφοῦ εἶχα ἀποτύχει; Ἄλλὰ περιμένα. Τέλος βγήκε ὁ Διευθυντής. Μοῦπε πὼς σὲ λίγες μέρες θὰ ξανάδινα ἐξετάσεις, γιατί ἀσφαλῶς εἶχα πάθει «τράκ». Τὸν εὐχαρίστησα κ' ἔκαμα νὰ φύγω. Κάτι ὅμως μ' ἔκανε νὰ κοντοσταθῶ καί, ξαναμπαίνοντας πάλι στήν αἴθουσα, τοῦριξα μιὰ ματιά. Μὲ μιὰ κίνησι τοῦ κεφαλιοῦ τὸν καληνύχτισα. Τράβηξα μὲ παγωμένη καρδιά γιὰ τὸ σπῆτι. Δὲν τὸ χωροῦσε τὸ μυαλό μου αὐτὸ πού εἶχα πάθει. Ἐγὼ εἶχα πάντα θάρρος. Γιὰ σκέψου νὰ πάθω τράκ, ἔλεγα καὶ ξανάλεγα.... Ὑπνο δὲν βρήκα ὅλη τὴ νύχτα...

Πρωτὶ—πρωτὶ, μὲ τὰ βιβλία στὸ χέρι, νάμαι πάλι στὸ Ὄδεῖο. Κυττάζω νὰ βρῶ μιὰ αἴθουσα μελέτης.

Χωρὶς ὅμως νὰ ξέρω γιατί, πῆγα στήν ἴδια. Ὅπως χθὲς βράδυ, τὸν ἀντίκρισα πάλι πάνω στὸ πιάνο, μὲ τὸ ἴδιο ἀκίνητο καὶ ψυχρὸ βλέμμα. Κάτι μ' ἔσφιξε στὸ στήθος. Μόνη τώρα μοῦρθε νὰ ξεφωνίσω, μὰ κρατήθηκα. Χωρὶς νὰ τὸ θέλω, ἀνοίξα τὸ πιάνο κ' ἄρχισα νὰ παίζω. Στὴν ἀρχὴ δὲν μποροῦσες νὰ καταλάβῃς ἂν ἦταν μουσικὴ αὐτὸ πού ἀκούοταν. Σιγὰ σιγὰ ὅμως τὸ παίξιμο ἄρχισε νὰ καθαρίζῃ καὶ οἱ φθόγγοι νὰ συνταιριάζονται, νὰ γίνονται μιὰ γλυκειὰ καὶ τατιάριχη μελωδία. Εἶχα ξαναβρεῖ τὸν ἑαυτό μου. Τὰ χέρια μου πετοῦσαν πάνω ἀπ' τ' ἀσπρόμαυρα πλήκτρα καὶ μὲ τὰ μάτια πού ἔλαμπαν ἀπὸ χαρὰ τὸν κύτταξα κατάματα. Τὸ κρῦο καὶ ἀκίνητο βλέμμα του μοῦ φάνηκε πὼς ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ παίρνῃ κάποια ζωὴ, κάποια ἔκφρασι. Τὰ ἐμμητικά κλεισμένα χεῖλη του σὰν νὰ χαμογελοῦν. Συνεπαρμένη ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμό ἔπαιξα τὴν ἀπασσιονάτα μου. Ἐβγαίνε πραγματικὰ ἀπὸ τὸ ἄψυχο ὄργανο ἕνας παθητικὸς χεῖμαρρος, ὀρμητικὸς μαζὺ καὶ δαμασμένος, πού ἔφθανε σὲ θρίαμβο στὸ τέλος μέσα σὲ μιὰ μελωδικὴ γαλήνη. Τὸ πιάνο εἶχε πάρει ζωὴ, πνοὴ καὶ μιλιὰ. Εἶχα νικήσει. Ἦμουν σίγουρη γι' αὐτό... Γυρίζω καὶ τοῦ λέω: «Βλέπεις; Ἀξίζω καὶ γὰρ κάτι». Τὸ βλέμμα του ὅμως εἶχε γίνει ξανά σὰν πρῶτα. Ἀπογοήτευσί... «Δὲν σ' ἀρέσει;» Καμμιὰ ἀπάντησι.

Ἀρχίζω νὰ ξαναπαίζω τὴ συνάτα ἀπ' τὴν ἀρχή. Προσέχω. Σίγουρα δὲν κάνω λάθος. Ἄλλὰ τὸ βλέμμα του ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο. Προσέχω πῶς πολύ. Διαβάζω ξεχωριστὰ κάθε χέρι, νότα πρὸς νότα, συγχορδία μὲ συγχορδία, ἐλπίζοντας πὼς θὰ πετύχαινα καὶ πάλι. Ἦθελα νὰ εὐχαριστήσω ἐκεῖνον τὸν ἀγριάνθρωπο, ἦθελα ν' ἀλλάξουν ἔκφρασι τὰ μάτια του, τὰ πεισματικὰ κλεισμένα χεῖλη του. Ἐργάσθηκα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ὥρες καὶ ὥρες συνεχῶς. Τίποτα. Μὰ μὲ εἶχε πιάσει τέτοιο πείσμα... Θὰ τὸν ἔκανα ἐγὼ νὰ χαμογελάσῃ αὐτὸν τὸν «κύριο». Σηκώνομαι ἀπὸ τὸ πιάνο. Τὸν χαιρετῶ μὲ μιὰ κίνησι τοῦ κεφαλιοῦ καὶ φεύγω. Μ' εἶχε, ἀλήθεια, ἀγαστατώσει ἡ παρουσία του. Μέσα σὲ λίγες ὥρες ποθοῦσα νὰ ξαναδῶ τὰ δυὸ ἄγρια μάτια του, τὸ πλατὺ του μέτωπο, τ' ἀχτένιστα μαλλιά του καὶ τὰ σφιγμένα χεῖλη του.

Τὴ νύχτα ἡ σκέψι του ξανάρθε ἔντονη. Ἄρχισα τώρα νὰ σκέπτομαι τὸ ἔργο του. Γιατί, ἄρα γε, νὰ ἔγραψε τὴν «Ἀπασσιονάτα»; Σὲ ποιά ψυχικὴ κα-

τάσασι βρισκόταν; Τί ἦθελε νὰ πῇ; Πόσο θάθελα νὰ ἤξερα. Ἴσως τότε νὰ μποροῦσα νὰ τοῦ τὴν ἀποδώσω καλύτερα. Ἴσως ὅταν τὴν ἀκούγε παιγμένην ὅπως ἦθελε, ν' ἀνοίγαν τὰ χεῖλη του καὶ νὰ παίρναν τὰ μάτια του θερμότερη ἔκφρασι.—Μιὰ, δὲν πρόκειται νὰ κοιμηθῶ.—«Γιατί, ἄρα γε, τὴν ἔγραψε;» Αὐτὴ ἡ ἐρώτησι στριφογύριζε στὸ κεφάλι μου. Στὸ τέλος σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου καὶ παίρνω τὴν ἱστορία τῆς μουσικῆς. Φυλλομετρῶ καὶ φθάνω στὸν «Μπετόβεν». Ρίχνω μιὰ γενικὴ ματιά καὶ βλέπω τέλος τὸ σημεῖο πού μ' ἐνδιέφερε. «Γιατί τὴν ἔγραψε;...»

Ὁ Μπετόβεν στήν Ἀπασσιονάτα ἀσχολεῖται μὲ τὸ θέμα «πάθος» ἀντικειμενικὰ σὰν στοχαστῆς καὶ ὄχι σὰν μάρτυρας, σὰν τεχνίτης, πού δημιουργεῖ μορφὲς καὶ ὄχι σὰν ἄνθρωπος πού ἐξομολογεῖται. Εἶναι μιὰ τραγωδία πού μοιάζει τις παθητικὲς μαζὺ καὶ γαλήνιες τραγωδίες τοῦ Σοφοκλέους, τις φτιαγμένες σὰν τοὺς ἑλληνικοὺς ναοὺς μ' ἕνα θεῖο αἶσθημα ἀρμονίας...καὶ τελειώνει μέσα στὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς πού θριαμβεύει!

Καὶ ἄλλου: «Ἡ Τερέζα Μτρούνσβικ τὸν ἀγαπᾷ. Θὰ γίνῃ γυναῖκα του. Θὰ νοιώσῃ κ' αὐτὸς, ὅστερα ἀπὸ τόσες θύελλες, τὴν ζεστασιά τοῦ σπαιοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας πού τόσο νοσταλγοῦσε πάντα. Ἡ ἐλπὶδα τῆς ἡρεμίας αὐτῆς τῆς ἐποχῆς καθρεφτίζεται σὲ πολλὰ του ἔργα, καθὼς καὶ στήν Ἀπασσιονάτα,

πού τὴν ἀφιερώνει στὸν ἀδελφὸ τῆς Τερέζας».

Τέλος πάντων, κάτι κατώρθωσα νὰ μάθω. «Τώρα θὰ δῆς, κύριε Μπετόβεν, πὼς θὰ σὲ κάνω ἐγὼ νὰ γελάσῃς καὶ ν' ἀλλάξουν τὰ μάτια σου ἔκφρασι».

Πολλὲς ὥρες ἔμεινα μὲ τὴν ἱστορία «στὸ χέρι».

Πρωτὶ, τὴν ἄλλη μέρα, τράβηξα ξανά στήν ἴδια αἴθουσα, τὸν κύτταξα μ' ἕνα προκλητικὸ βλέμμα κ' ἄρχισα τὴ μελέτη μου. Προσεκτικὰ, ἀργά, σταθερά. Σὲ λίγες μέρες, ἕνα πρωτὶ, πιστεύω πὼς ἔφθασα. Ἀκούω τὸ πάθος του, ὅλο ἔκφρασι. Εἶναι ἕνας μελωδικὸς καὶ ἀρμονικὸς χεῖμαρρος. Πού καὶ πού, κυττάζοντάς τον, μοῦ φαίνεται πὼς χαμογελάει. Τὰ μάτια του μὲ κυττοῦν μὲ κάποια καλωσύνη τώρα. Μὲ συνεπαίρνει ὁ ἐνθουσιασμός. Μὰ σ' ἕνα φορτίσιμο ὁ αὐστηρὸς φίλος μου ἄρχισε νὰ ταλαντεύεται καὶ νά! Πέφτει. Καθὼς ἀνοίξα τὰ χέρια μου, βρέθηκα μέσ' τὴν ἀγκαλιά μου, τὸν φίλησα, γελώντας του.

—«Θάμιαστε πιά δυὸ φίλοι».

Τὸν ξαναβάξω στὴ θέσι του καὶ χωριζόμεστε συμφιλιωμένοι. Ἀπὸ τότε, κάθε πού παίξω κάτι δικό του, πηγαίνω σ' αὐτὴ τὴν αἴθουσα γιὰ ἐπίβλεψι καὶ συντροφιά. Ἐγινε σ' ἀλήθεια ὁ καλύτερός μου σύντροφος. Ἡ ἄψυχη πορσελάνη ἔχει πᾶρει γιὰ μένα, ἀπὸ τὴ συμφιλίωσι, κάποια ἄλλη ἀξία. Εἶναι σὰν κάτι ἱερό. Εἶναι σὰν φίλος μου, σὰν προστάτης, σὰν κριτικὸς καὶ σὰν σύντροφος.

ΕΛΕΝΙΤΣΑ ΤΑΛΑΜΠΕΚΟΥ

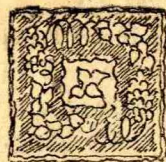
### Ο Γ' ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ «ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ»

Ἡ προθεσμία γιὰ τὴ συμμετοχὴ στὸν γ' φιλολογικὸ διαγωνισμό τῆς «Εργατικῆς Ἑστίας» λήγει στίς 15 Ὀκτωβρίου ἐ. ἐ.

Τὰ χειρόγραφα πρέπει νὰ ὑποβληθοῦν στὰ γραφεῖα τῆς «Εργατικῆς Ἑστίας», Ὑπουργεῖο Ἐργασίας (τηλ. 64-105) καὶ νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ ἕναν κλειστὸ φάκελλο, πού θὰ ἔχη τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα κ' ἕνα ρητὸ ἢ μιὰ φράση ὅμοια μ' ἐκεῖνην πού θὰ εἶναι γραμμένη στὸ ἀπάνω μέρος τῆς πρώτης σελίδας τῶν χειρογράφων.

Η «ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

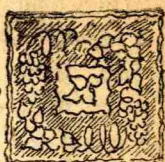




Ἡ λαϊκὴ ὑγιεινὴ

## Τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας

Τοῦ κ. Ἀδ. Δ. Παπαδήμα



Θὰ ξέρετε τί γίνεται, ὅταν πάη κανένας γιὰ ν' ἀγοράσῃ ἓνα αὐτοκίνητο «εὐκαιρίας». Θὰ ἐξετάσῃ τὴν «προηγούμενη» κατάστασι, ὅπου βρισκόταν τὸ τροχοφόρο αὐτό. Τί δουλειὰ ἔκανε καὶ ποιὲς φθορὰς ἢ βλάβες τοῦ ἄφρασε ἢ δουλειὰ αὐτή, στίς ρόδες, στὰ «γρανάζια» κλπ. Γιατί, ἂν τυχὸν δὲν κάνει μιὰ τέτοια ἐξέτασι, κινδυνεύει στὴν πρώτη κακοτοπιά, νὰ πάθῃ κανένα σοβαρὸ ἀτύχημα ἢ νὰ ἰδῇ τὸ αὐτοκίνητό του ἀποχαλασμένο.

Ἐ, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἐργάτη. Ἄν ὁ γιατρός, πού θὰ τὸν ἐξετάσῃ, ὅταν πρωτοπαίνη σὲ μιὰ δουλειά, δὲν τοῦ κάνει λεπτομερῆ γενικὴ ἐξέτασι, τότε στὸ πρῶτο ἀτύχημα ἐργασίας, οἱ συνέπειες θὰ εἶναι πολὺ βαρεῖες, γιὰ τὸν ἐργάτη.

Ἄς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὰ πιὸ ἀσήμαντα ἀτυχήματα ἐργασίας. Τὴ μικροπληγῆ. Τὸ μικροκτύπημα. Ἐτσι ἐξηγεῖται πῶς καὶ οἱ τραυματίες πολέμου ἢ οἱ ἐλαφρὰ ἀνάπηροι, πού πιάνουνε δουλειά, σὲ μιὰ φάμπρικα, ἐξετάζονται πρὶν ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΑ ἀπὸ τὸν γιατρό κ' ὁ γιατρός πρέπει νὰ ὀρίσῃ γιὰ ποιὲς ἐργασίες εἶναι κατάλληλοι. Μὲ ἄλλα λόγια, ἡ κατάστασι ἢ προηγούμενη τοῦ ἐργάτη—ἢ κατάστασι τῆς ὑγείας—σχετίζεται ἄμεσα, μὲ τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας καὶ μὲ τίς συνέπειές τους, σοβαρὰς ἢ ἐλαφρὰς. Ἄν ὁ ἐργοστασιάρχης ἔβαλε, γιὰ νὰ φέρουμε ἓνα παράδειγμα, ἓναν, πού ἔχει χάσει τὸ μάτι του, νὰ δουλέψῃ σὲ μιὰ ἐργασία, πού δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ νεώτερη ὀφθαλμολογικὴ ἐπιστήμη γιὰ τὸ μονόφθαλμο, τότε ἄμεση συνέπεια θὰ εἶναι νὰ χάσῃ ὀλότελα τὸ φῶς του ὁ ἐργάτης αὐτός. Κι' ἂν δὲν τὸ χάσῃ θὰ εἶναι θαῦμα!...

Ἀφήνομε τὸ μονόφθαλμο τώρα κ' ἐρχόμαστε στὸ διαβητικό. Θὰ ἔχετε ἀκούσει, τί ἐξέλιξι, φοβερὴ γιὰ τὴ γενικὴ ὑγεία τοῦ διαβητικοῦ, μπορεῖ νὰ ἔχῃ, μιὰ πληγῆ κ' ἢ πιὸ ἀσήμαντη. Ἐχω ὑπ' ὄψει μου, περιπτώσεις, πού ἀποκόψανε μέλη διαβητικῶν ἀπὸ πληγὰς, ὀφειλόμενες σὲ ἀτυχήματα ἐργασίας.

Τὰ ἴδια ὀδυνηρὰ ἐπακόλουθα μποροῦν νὰ συμβοῦν καὶ στίς περιπτώσεις τοῦ χρονίου ἀλκοολισμοῦ. Ὁ ἀλκοολικός, δηλαδή, πού δὲν ἀποτοξινώθηκε καὶ χρησιμοποιεῖται σὲ δουλειὰς βαρεῖες καὶ ἀκατάλληλες, γιὰ τὴ γενικὴ κατάστασι τῆς ὑγείας του, κινδυνεύει νὰ φύγῃ γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ, ὕστερα ἀπὸ μιὰ κρίσι—τὴν κρίσι, πού εἶναι γνωστὴ στὴν ἰατρικὴ ἐπιστήμη ὡς «ντελίριουμ τρέμενς!»

### ΤΑ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Γιὰ νὰ εἶναι τελεία ἡ ἐξέτασι αὐτὴ τοῦ ἐργάτη, πρέπει νὰ στηριχθῇ στὰ ἀκόλουθα κριτήρια: νὰ ἐρωτηθῇ λεπτομερῶς ὁ ἐργάτης γιὰ τὸν κύκλο τῶν συγγενῶν του, καὶ ἰδιαιτέρως τῶν γονέων του: (πόσα παιδιά εἶχαν οἱ γονεῖς του, ἀπὸ τί πέθαναν οἱ γονεῖς του, ἂν εἶναι πεθαμένοι ἢ ἀπὸ τί πάσχουν, ἂν εἶναι ζωντανοὶ κλπ.). Ἐπειτα θ' ἀρχίσῃ ἡ ἀτομικὴ ἐξέτασι, ἢ φυσιολογικὴ: ἂν εἶναι παντρεμένος ἢ ὄχι, ἂν ἀπέκτησε παιδιά κ' ἂν δὲν ἔχει ἀποκτήσει, γιατί, ἂν ὑπηρέτησε στρατιώτης κλπ. Ἐρχόμαστε τότε στὸν ψυχικὸ κύκλο: τί γράμματα ἔμαθε, σὲ ποιά δουλειὰ εἰδικεύθηκε, σὲ ποιὲς ἐργασίες δούλεψε, προηγούμενος, γιατί ἔφυγε ἀπ' αὐτές, ποιά εἶναι ἡ προτίμησί του, στὸν ἐπαγγελματικὸ του κύκλο κλπ.

Πρέπει ἔπειτα, νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ἐργάτης πόσες φορές ἔκαμε ἐμβόλια καὶ τί ἐμβόλια. Ὁ γιατρός θὰ προχωρήσῃ, ὕστερα, στὴ γενικὴ κατάστασι τοῦ ἐργάτη: ἀνάστημα, βάρος, μυϊκὴ ἀνάπτυξι, μορφολογία. Ἐπειτα θὰ τὸν ἐξετάσῃ γενικά, μὰ προσεκτικά, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ θώρακα καὶ τ' ἀναπνευστικὰ ὄργανα καὶ προχωρῶντας στὸ λεγόμενον κυκλοφορικὸ σύστημα: καρδιά, σφυγμοί, ἀρτηρίες, ἀρτηριακὴ πίεσι, ὕστερα στὴν κοιλιακὴ χώρα, στὸν πεπτικὸ σωλήνα (στόμα, ἀμυγδαλές, δόντια, στομάχι, σηκότι).

\*\*\*

Ἐδῶ χρειάζεται μιὰ παρένθεσι. Κάποιος ἐργάτης, στὴν πολιτεία τοῦ Τένεσσυ, ἀκούοντας τὸν γιατρό νὰ κατατάσῃ τίς ἀμυγδαλὰς στὸν πεπτικὸ σωλήνα, τὸν ρώτησε μ' ἔκπληξι: :

—Τί σχέσι ἔχουνε οἱ ἀμυγδαλὰς, μὲ τὸν πεπτικὸν σωλήνα;

Τότε ὁ γιατρός τοῦ ἐξήγησε, ὅτι ἓνα σημαντικό ποσοστὸ ἀπὸ ἐκείνους, πού πάσχουνε ἀπὸ ἀμυγδαλίτιδα—καὶ εἶναι πολλοί, τὰ τελευταῖα χρόνια—χρωστᾶνε τὴ βασανιστικὴ πάθησί τους, στίς ἀκατάστατες ὥρες τῶν γευμάτων. Στὸ ἀδιάκοπο μασούλημα, μὲ ἄλλα λόγια. Ὁ ἐργάτης ἐπέμεινε σὲ περισσότερες ἐξηγήσεις. Καὶ τότε ἔμαθε, πῶς τὸ ἀδιάκοπο μασούλημα ἔχει, σὰν φυσικὴ συνέπεια, τὴ φλεγμονὴ τῶν ἀμυγδαλῶν. Καὶ στὴν Ἀμερικὴ, δυστυχῶς, οἱ ἄνθρωποι μασουλᾶνε ὅσες ὥρες ἔχει ἡ ἡμέρα! Γι' αὐτὸ οἱ ἀμυγδαλοπαθεῖς εἶναι πάμπολλοι!

Ἡ γενικὴ λεπτομερειακὴ ἐξέτασι θὰ προχωρήσῃ, ἔπειτα στὰ γεννητικὰ—οὐρικὰ ὄργανα, χωρὶς ν' ἀποκλείεται καὶ ἡ γενικὴ ἐξέτασι τῶν οὔρων. Ὑστερα θὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ λεγόμενη ἐξέτασι τοῦ σκελετοῦ (ράχη καὶ τὰ διάφορα μέλη). Ἐπειτα ἡ ἐξέτασι τῆς ὀράσεως, τῆς ἀκοῆς, τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τοῦ δέρματος.

Μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξέτασι αὐτὴ μπορεῖ νὰ γνωματεύσῃ ὁ γιατρός ὑπεύθυνα, γιὰ ποιά δουλειὰ εἶναι ἄξιος ὁ ἐργάτης καὶ μόνο ἔτσι μποροῦνε νὰ ΠΕΡΙΟΡΙΣΘΟΥΝ σημαντικὰ τὰ ἀτυχήματα ἐργασίας κ' οἱ ὀδυνηρὰς συνέπειές τους. Ἐχει διαπιστωθῇ πολλὰς φορές ὡς τώρα, πῶς οἱ συνέπειες τοῦ ἀτυχήματος ἐργασίας γίνονται μοιραῖες, ὅταν προϋπάρχει μιὰ βλάβη τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ ὁ γιατρός τοῦ ἐργοστασίου δὲν ἔλαβε τὰ κατάλληλα προληπτικὰ μέτρα.

Ἀναφέραμε τὸ ζαχαροδιαβήτη. Ὅταν ἓνας ἐργάτης εἶναι διαβητικὸς καὶ κόψῃ τὸ δάκτυλό του μὲ μαχαίρι ἢ καὶ μὲ σουγιά ἀκόμα, ἢ πληγῆ του μένει ἀνεπούλωτη, γιὰ μῆνες ἢ σχηματίζει ἀπόστημα, φλεγμονή, γάγγραινα, πολὺ πιὸ εὐκόλα ἀπ' ὅ,τι σχηματίζει σ' ἓναν πού δὲν πάσχει ἀπὸ διαβήτη. Οἱ διαβητικοὶ δὲν εἶναι, δυστυχῶς, σπάνιοι. Ἀπὸ ζαχαροδιαβήτη πάσχουνε καὶ νέοι ἀκόμη.

Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, οἱ γιατροὶ τῶν ἐργοστασίων, στίς περιοδικὰς ἐξετάσεις τῶν ἐργατῶν, κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τῶν οὔρων, διαπιστώνουνε τὴν ὑπαρξὴ ἀρκετῆς ποσότητος σακχάρου, σὲ νέους ἐργάτες, πού τὸ ἐξωτερικὸ τους ἔδειχνε ὑγεία καὶ σφριγος.

Ἐπίσης στοὺς φυματικούς οἱ πληγὰς—μικρὰς ἢ μεγάλας—δὲν κλείνουνε εὐκόλα. Πολλὰς φορές μάλιστα, ἡ φυματίωσι ἐντοπίζεται στὴν πληγῆ, προσβάλλει τὴν ἀρτηρία. Τὰ ἴδια ἐπακόλουθα μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ καὶ μιὰ μικρὴ θλάσι, ἓνα στραμπουλισμα, στὸν φυματικόν.

Εἶναι διαπιστωμένα ἀπὸ ἄπειρα περιστατικά, δυστυχῶς, τὰ λόγια τοῦ Ἰωάννου Βίρνετ: «Καὶ τὸ πιὸ μικρὸ τραῦμα ἢ ἢ πιὸ ἀσήμαντη πληγῆ ξυπνάει, μὲ μοιραῖα ἐπακόλουθα, τὴν προδιάθεσι τοῦ ὄργανισμοῦ».

### ἈΛΛΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

Ἄς ἰδοῦμε τὴν περίπτωσι πού ὁ ἐργάτης ἔχει ρημάξει τὸν ὄργανισμό του μὲ τὸ ἀλκοόλ. Ὁ ἀλκοολισμὸς δηλαδή παρουσιάζει μορφὴ χρονία. Ὁ τραυματισμὸς γι' αὐτὸν προκαλεῖ ἔντονα νευρικὰ καὶ ψυχικὰ φαινόμενα, μὲ σοβαρὰς, τίς πιὸ πολλὰς φορές, συνέπειες. Στίς περιπτώσεις αὐτὰς ὁ ἐργάτης πρέπει νὰ μεταφέρεται, τὸ γρηγορώτερο, σὲ μιὰ κλινικὴ, γιὰ νὰ τύχῃ συστηματικῆς θεραπείας.

Γιὰ τοὺς δηλητηριασμένους ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸ μέταλλο—ἀναθυμῖασι, ἐπαφῆ κ.λ.π.—τοὺς ἐργάτες μεταλλουργίας, δηλαδή, τὸ τραῦμα προκαλεῖ κοιλιακὰς διαταραχὰς καί, ὄχι σπάνια, δυστυχῶς, παράλυσι.

Σχετικὰ τώρα μὲ τὴν περίπτωσι τῶν ἀλκοολικῶν, αὐτοὶ μποροῦνε νὰ γίνουνε πρόξενοι ὀμαδικῶν ἀτυχημάτων ἐργασίας. Παράδειγμα: ὁ ἀλκοολικός ἐργάτης ἔρχεται τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ στὴ φάμπρικα ἀφοῦ τὴν Κυριακὴ ἦπε κατὰ κόρον. Τὸ συνηθέστερο φαινόμενο τοῦ ἀλκοολισμοῦ εἶναι ἡ τρεμουῖλα τῶν χεριῶν. Μαζὶ μὲ ἄλλους συναδέλφους του, λοιπόν, ὁ ἀλκοολικός σηκώνει γιὰ νὰ μεταφέρῃ ἓνα βαρὺ σίδερο. Ξαφνικὰ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἀλκοολικοῦ, πού τρέμουνε, ξεφεύγει τὸ βαρὺ σίδερο καὶ πέφτει στὰ πόδια τὰ δικά του ἢ τῶν ἄλλων.

Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρουμε μιὰ παλιὰ ἀλήθεια, βγαλμένη ἀπὸ τὴν πείρα. Εἶναι λιγώτερο ἐπικίνδυνος γιὰ φάμπρικα, ὁ ἐργάτης, πού ἔτυχε νὰ μεθύσῃ, μιὰ φορὰ, ἀπὸ τὸν ἀλκοολικό. Ὁ ἔμπειρος γιατρός θὰ καταλάβῃ τὸν ἀλκοολικό, ὄχι ἀπὸ τὰ συμπτώματα, πού ἀναφέραμε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς συχνοὺς τραυματισμούς του, ἢ τὰ συχνὰ ἀτυχήματά του, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀδιάφορα. Γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀποφεύγεται ἡ χρησιμοποίησι τοῦ ἀλκοολικοῦ ἐργάτη, σὲ ἐπικίνδυνες δουλειὰς τῆς φάμπρικας.

\*\*\*

Ἐπίσης καὶ μιὰ ἄλλη κατηγορία ἐργατῶν, πού μὲ τὸν παραμικρὸ τραυματισμὸ ἢ ἀμυχῆ, παθαίνουνε μιὰ ἀκατάσχετη αἱμορραγία. Στὴ διεθνή ἰατρικὴ ὀρολογία ἢ πάθησι αὐτὴ λέγεται αἱμοφιλία. Οἱ γιατροὶ τῶν ἐργοστασίων ἀναφέρουνε περιπτώσεις νέων ἐργατῶν, πού ἀπὸ ἓναν ἀσήμαντο τραυματισμὸ, ἢ αἱμορραγία τους ἦταν ἀκατάσχετη καὶ βάσταξε πολλὰς ὥρες, ἐπειδὴ δὲν τοὺς παρασχέθηκαν ἀμέσως οἱ ἀπαραίτητες πρῶτες βοήθειες. Μαντεύετε τώρα, τί δυσάρεστες συνέπειες ἔχει γιὰ τὴ γενικὴ κατάστασι τοῦ ἐργάτη μιὰ τέτοια αἱμορραγία. Τὸν κατεξαντλεῖ. Ἄς ἔχει, λοιπόν, ὁ γιατρός τοῦ ἐργοστασίου ὑπ' ὄψει του, ὅτι οἱ ἐργάτες πού παρουσιάζουνε τὸ σύμπτωμα τῆς συχνῆς αἱμορραγίας, πρέπει νὰ παρακολουθοῦνται προσεκτικὰ—ἀκόμη καὶ κεῖνοι πού ἡ μύτη τους ἀνοίγει συχνά. Ἡ συχνὴ αἱμορραγία εἶναι ἐπακόλουθο μιᾶς ἀνωμαλίας τοῦ ὄργανισμοῦ, πού πρέπει νὰ ἀναζητηθῶνε τὰ αἰτίά της, πρὶν εἶναι πολὺ ἄργα, γιὰ τὸν πάσχοντα. Περιορίζομε τὸ κακὸ μόνον ὅταν τὸ κτυπάμε στίς ρίζες του!

(Κατὰ τὸν Ἀμερικανὸν Δρα Τζέρυ Ράμπερ)

ΑΔ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ





## = ΕΙΔΗΣΕΙΣ =

Ἡ ὁμαλή λειτουργία τῶν κατασκευη-  
νῶσεων τῆς «Ἐργατικῆς Ἐστίας» συ-  
νεχίζεται.

\*

—Καί, καιροῦ εὐνοοῦντος, θά συνε-  
χισθῆ καὶ καθ' ὅλον τὸν τρέχοντα  
μῆνα.

\*

—Παραθερίζουν τώρα εἰς τῆς κατα-  
σκευηῶσι τῆς Πεντέλης, Ἐκάλης  
καὶ Ἄνω Βούλας τὰ ἐργαζόμενα ἀ-  
γόρια καὶ κορίτσια τῆς τρίτης ἀπο-  
στολῆς.

\*

—Κ' εἰν' ὄλα τοὺς εὐχαριστημένα.  
Τόσο, ὥστε νὰ μὴν ἀφίνουν εὐκαιρία  
ποῦ νὰ μὴν ἐκδηλώνουν τὴ χαρὰ τους  
αὐτῆ.

\*

—Στὰ γράμματα ποὺ στέλνουν πρὸς  
τοὺς οἰκειοὺς των καὶ στὸν πρόεδρον  
τῆς «Ἐργατικῆς Ἐστίας» κ. Παπα-  
λέκαν, ποὺ ἐπισκέπτεται τακτικώτατα  
τοὺς ἐργαζομένους παραθεριστὰς καὶ  
λαμβάνει γνώσιν τῶν ἐπιθυμιῶν τους.

### Αἰνίγματα

Εἶμαι σοφὸν καὶ ἔμπειρον καὶ σεβα-  
[στὸν προσέτι  
εἰς ἄλλους τώρα εὐρίσκομαι καὶ εἰς  
[ἄλλους μετὰ ἔτη.

—ο—

Ποία νῆσος λέγει ὅτι εἶναι ὀλιγαρ-  
κῆς;

—ο—

Ποία κωμόπολις τῆς Ἑλλάδος κρα-  
τεῖ τὰ κλειδιά τοῦ Παραδείσου;

—ο—

Ποῖος ἄνθρωπος δὲν εἶναι νεκρὸς  
ἀλλὰ ζῶν;

### ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

σύμφωνα μετ' τὸ ἀρθρο 6 § 1 τοῦ  
Α. Ν. 1092/1938 :

\* Ἐκδοσις

τῆς «Ἐργατικῆς Ἐστίας» :

Πρόεδρος Ἐπιτροπῆς Ὑλῆς

Π. Δ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΤΟΙΚΙΑ; ΣΙΝΑ 42

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Μ. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ  
ΖΩΟΔ. ΠΗΓΗΣ 48 - ΤΗΛ. 25.257

ΠΡΟΣΤΑΜΕΝΟΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΣΠ. ΜΟΥΡΤΖΑΚΗΣ - ΑΘ. ΓΑΒΑΘΑΣ  
ΚΟΛΟΦΡΟΣ 6 ΑΧΙΛΛΕΩΣ 53

ΑΘΗΝΑΙ

## ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ

Ἐνας Σκωτσέζος καὶ ἡ γυναῖκα  
του εἶχαν μεγάλη ἐπιθυμία νὰ κάνουν  
ἓνα ταξιδάκι μετ' ἀεροπλάνο. Ἀλλὰ ὁ  
δυστυχῆς κινδύνισε ὅταν ἄκουσε τὴν  
τιμῆ. Εἴκοσι δολλάρια ἔπρεπε νὰ πλη-  
ρώσει.

Ἐπιλότος τοῦ λέει διασκεδάζοντας :

—Θά σὰς κάνω μιὰ πρόταση. Θά  
μῆτε μετ' τὴ γυναῖκα σας καὶ θά σὰς  
γυρίσω μισὴ ὥρα μετ' ἀεροπλάνο.  
Ἐὰν δὲν βγάλετε οὔτε λέξη ὅσην ὥ-  
ρα θά εἴμαστε ἀπάνω, θά μου πλη-  
ρώσετε μόνο δύο δολλάρια.

Ἐπὶ Σκωτσέζος σκέφθηκε πὺς αὐτὴ  
ἦταν μιὰ καλὴ πρόταση καὶ ἀνέβηκε  
μετ' τὴ γυναῖκα του. Ἐπιλότος ὅμως,  
ὅ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα, ἔκανε τοὺς  
πὺ ἀπίθανοὺς ἀκροβατισμοὺς ποὺ  
μπορεῖ νὰ φαντασθεῖ κανεὶς: λού-  
πινγκ καὶ διαφορῆς ἀπότομης κατα-  
δύσεις καὶ ἀνόδους. Στὸ τέλος προσ-  
γεωδῆθηκε.

—Πρέπει νὰ παραδεχθῶ, λέει στὸν  
Σκωτσέζο, πὺς εἶσθε ἓνας γενναῖος  
ἄνθρωπος. Δὲν ἐβγάλατε λέξι σὲ ὄλο  
τὸ ταξίδι μας.

—Ἀχ, λέει ὁ Σκωτσέζος, σκουπι-  
ζοντας τὸν ἰδρώτα του. Σκεφθῆτε πὺς  
παρὰ λίγο τὰ ξεφώνισα ὅταν ἔπεσε  
ἡ γυναῖκα μου ἀπὸ τὸ παράθυρο.

\*

Ἐνας φημισμένος γιατρὸς ἔθερά-  
πευε ἓναν μικρὸ ἀπὸ ἐπικίνδυνη ἀρ-  
ρώστεια. Ἐπιλότος ἔγινε ἐπιτέλους  
καλὰ καὶ ἡ μητέρα του γεμάτη χαρὰ  
λέει στὸν γιατρό :

—Γιατρέ μου, αἰσθάνομαι ὅτι τὰ  
χρήματα δὲν μποροῦν νὰ ξεπληρώ-  
σουν τὶς φροντίδες ποὺ καταβάλατε  
καὶ δὲν ξαίρω καὶ ἐγὼ με ποῖο τρόπο  
νὰ σὰς ἀνταμίσω. Σκέφθηκα πὺς  
θά μπορούσατε νὰ δεχθῆτε αὐτὸ τὸ  
μικρὸ πορτοφόλι ποὺ κέντησα μετ' τὰ  
χέρια μου.

Ἐπιλότος ὅμως δὲν τὸ πῆρε λέ-  
γοντας ὅτι τέτοια δῶρα εἶναι καλὰ  
μεταξὺ φίλων, ἀλλὰ γιὰ τῆς ὑπερ-  
σῆς ἐνὸς γιατροῦ ἀπαιτεῖται κάτι πε-  
ρισσότερο.

Ἡ κυρία κατάπληκτη τὸν ρώτησε  
πόσα χρήματα ἤθελε.

—Πενήντα λίρες, τῆς ἀπαντᾷ ὁ  
γιατρός.

Τότε ἀνοίξε ἀμέσως τὸ πορτοφόλι,  
ἔβγαλε 4 χαρτονομίσματα τῶν 50 λι-  
ρῶν καὶ ἔδωσε τὸ ἓνα στὸν γιατρό.  
Ἐανάβαλε τὸ πορτοφόλι στὴν τσέπη  
τῆς καὶ ἔφυγε.

\*

Δύο χωρικοὶ ποὺ μόλις εἶχαν φτά-  
σει σὲ μεγάλη πόλι, ἀπεφάσισαν νὰ  
φᾶνε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα ξενο-  
δοχεῖα. Ἐπιλότος ἔβγαλε σὲ τραπέζι  
καὶ μουςτάρδα. Οὔτε ὁ Τόμ ὅμως οὔ-  
τε καὶ ὁ Τζῶν εἶχαν ξαναδῆ ποτέ τους  
μουςτάρδα. Στὸ τέλος, ὁ Τόμ ἀποφά-  
σισε νὰ τὴν δοκιμάσει καὶ πῆρε ἓνα  
μεγάλον κουτάλι. Ἀμέσως ἀρχισαν νὰ  
τρέχουν δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια του.

—Τί συμβαίνει, Τόμ, γιατί κλαῖς;  
τὸν ρωτᾷ ὁ Τζῶν.

Ἐπιλότος δὲν ἤθελε νὰ παραδεχθεῖ  
τὸ λάθος του καὶ τοῦ εἶπε πὺς θυ-  
μῆθηκε τὸν μακαρίτη τὸν παπποῦ

## ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

### Κυβόλεξο

	1	2	3	4
1	.	.	.	.
2	.	.	.	.
3	.	.	.	.
4	.	.	.	.

Ἐπιλότος καὶ καθέτως :

- 1) Ὑγρὸ.
- 2) Δὲν εἶναι ποτέ δύο.
- 3) Τυχρὸ παιχνίδι.
- 4) Ἄγια.

ΟΙ ΛΥΣΕΙΣ ΤΟΥ 2ΟΥ (14ΟΥ) ΤΕΥΧΟΥΣ

### Σταυρόλεξο

Ἐπιλότος : 1) Ὑψηλάντης 6) Λέ-  
ρος 7) ὄμοι 9) ματι 11) Ρυς 12) πό-  
δια 13) Κῶς 14) Ἐρμάς 16) Τὰς 17)  
ναῦς 19) αἰνῶ 20) Ρόδος 21) στασιδίων.

Καθέτως : 1) ὕδωρ 2) ἦλος 3) λέξι  
4) νόμος 5) σκιά 8) μούρα 10) Τιτάν  
12) πῶς 13) Κασος 14) ἓνας 15) μῦρα  
16) τίσι 17) σῶων.

### Λογαριάστε

165 - 45 = 120

: : +  
5 x 9 = 45

33 x 5 = 165

### Αἰνίγμα

χρόνος - ὄνος

του ποὺ τὸν κρέμασαν. Ἐπιλότος λυ-  
πῆθηκε πολὺ καὶ σὲ λίγο πῆρε καὶ αὐ-  
τὸς μετ' τὴ σειρά του τὸ κουτάλι νὰ  
δοκιμάσει τὴ μουςτάρδα. Δὲν πέρα-  
σαν λίγα λεπτά καὶ ἀρχισε καὶ αὐτὸς  
νὰ κλαῖει. Τότε καὶ ὁ Τόμ τὸν ρώτη-  
σε γιατί ἔκλαιγε.

—Κλαῖω, τοῦ ἀπάντησε ὁ Τζῶν,  
γιατί δὲν κρέμασαν καὶ σένα μαζί με  
τὸν παπποῦ σου.

\*

Ἐπιλότος κάποτε ὁ Μάρκ Τουαῖν ἦταν  
στὴν Ἀγγλία, συνάντησε στῆς ἰππο-  
δρομίες ἓνα φίλο του, ποὺ εἶχε χρεο-  
στὰ στοιχήματα ὄλα του τὰ λεπτά.  
Ἐπιλότος, λοιπόν, ἦταν ἀπένταρος, πα-  
ρακάλεσε τὸν Μάρκ Τουαῖν νὰ τοῦ ἀ-  
γοράσει ἓνα εἰσιτήριο ἐπιστροφῆς γιὰ  
τὸ Λονδίνο.

—Καλὰ, εἶπε ὁ Τουαῖν, μόνο ποὺ  
εἶμαι καὶ ἐγὼ σχεδὸν ἀπένταρος. Ἐπι-  
λω ὅμως μιὰ ἰδέα. Θά κρυφτῆς ἐσὺ  
κάτω ἀπὸ τὴ θέσι μου καὶ ἐγὼ θά σὲ  
κρύψω μετ' τὰ πόδια μου.

Ἐπιλότος τοῦ δέχθηκε τὴν πρότασι.  
Τότε ὁ Τουαῖν πῆγε στὸ σταθμὸ καὶ  
ἀγόρασε δύο εἰσιτήρια. Ἐπιλότος τὸν τραί-  
νο ξεκίνησε, ὁ φίλος του βρισκόταν  
στριμωγμένος κάτω ἀπὸ τὸ κάθισμα  
τοῦ Τουαῖν. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὴ  
ὥρα, ὅταν ἦρθε ὁ ἐπιθεωρητῆς γιὰ  
τὰ εἰσιτήρια, ὁ Τουαῖν τοῦ ἔδωσε δύο.

—Ποιανοῦ εἶναι τὸ ἄλλο; ρώτησε  
ὁ ἐπιθεωρητῆς.

—Εἶναι ἐνὸς φίλου μου, ἀπάντησε  
ὁ Τουαῖν, ξύνοντας τὸ κεφάλι του.  
Εἶναι, ξέρετε, λίγο ἐκκεντρικὸς καὶ  
τοῦ ἀρέσει νὰ ταξιδεύει κάτω ἀπὸ τὸ  
κάθισμα!



